



Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών

Σύγχρονες Τάσεις στη Γλωσσολογία για Εκπαιδευτικούς

Διπλωματική Εργασία

Η αξιοποίηση της ετυμολογίας και μορφολογίας των λέξεων κατά
τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη Δευτεροβάθμια

Εκπαίδευση

Ζαφειρούλα Μουλάκη

Επιβλέπων καθηγητής: Συμεών Τσολακίδης

Σέρρες, Φεβρουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο τον χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας της συγγραφέως/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση της συγγραφέως/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών της δικαιωμάτων.



Ετυμολογία και μορφολογία των Αρχαίων Ελληνικών στη
γλωσσική διδασκαλία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Ζαφειρούλα Μουλάκη

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Συμεών Τσολακίδης

Μέλος ΣΕΠ στο ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Ευαγγελία Παντελόγλου

Μέλος ΣΕΠ στο ΕΑΠ

Σέρρες, Ιανουάριος 2025

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Τσολακίδη Συμεών για την πολύτιμη καθοδήγηση και τις χρήσιμες συμβουλές του κατά την εκπόνηση της εργασίας μου. Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους/-ες τους/τις συναδέλφους εκπαιδευτικούς και όλους τους μαθητές και όλες τις μαθήτριες που δέχτηκαν να πάρουν μέρος στην ερευνητική μου προσπάθεια διαθέτοντας μέρος του ελεύθερου χρόνου τους. Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στη μητέρα μου αλλά και στον σύζυγό μου και στην κόρη μου για την αμέριστη στήριξη τους και την υπομονή που επέδειξαν σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Τέλος, θα ήθελα να αφιερώσω αυτή την εργασία στον εκλιπόντα πατέρα μου.

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη διερευνά τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εστιάζοντας στη χρήση της ετυμολογίας και της μορφολογίας ως εργαλείων γλωσσικής ανάπτυξης και ενισχυμένων μαθησιακών εμπειριών. Εξετάζοντας την ιστορική εξέλιξη των διδακτικών πρακτικών, η έρευνα αυτή αναδεικνύει τη σημασία των Αρχαίων Ελληνικών τόσο ως γλωσσικής όσο και ως πολιτιστικής κληρονομιάς. Μέσα από την ανάλυση του προγράμματος σπουδών, του προβλεπόμενου διδακτικού υλικού και του εκπαιδευτικού εγχειριδίου, η μελέτη εντοπίζει ασυνέπειες που προκαλούν τόσο τους δασκάλους όσο και τους μαθητές.

Τα βασικά ευρήματα υποδηλώνουν ότι η ετυμολογία και η μορφολογία μπορούν να γεφυρώσουν το χάσμα μεταξύ της Αρχαίας και της Νέας Ελληνικής, εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιο των μαθητών και ενισχύοντας την κριτική σκέψη. Η έρευνα υπογραμμίζει επίσης τους περιορισμούς που επιβάλλει η άκαμπτη δομή του προγράμματος σπουδών και του διδακτικού υλικού, τονίζοντας την ανάγκη για ευελιξία στις πρακτικές στην τάξη. Καινοτόμες προσεγγίσεις, όπως δραστηριότητες δημιουργικής γραφής και η χρήση εννοιολογικών χαρτών, προτείνονται ως αποτελεσματικές μέθοδοι για να εμπλακούν οι μαθητές και να κάνουν το θέμα πιο σχετικό με τη ζωή τους.

Επιπλέον, η μελέτη υπογραμμίζει τη σημασία της επαγγελματικής ανάπτυξης για τους εκπαιδευτικούς, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να υιοθετήσουν προσαρμοστικές στρατηγικές που αντιμετωπίζουν τις μοναδικές ανάγκες και τη δυναμική των τάξεών τους. Ενδυναμώνοντας τους εκπαιδευτικούς με τα απαραίτητα εργαλεία και την υποστήριξη, η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών μπορεί να ξεπεράσει την καθ' ύλην μάθηση και να γίνει μια δυναμική, ουσιαστική διαδικασία που συνδέει τους μαθητές με τις γλωσσικές και πολιτισμικές τους ρίζες.

Συμπερασματικά, η παρούσα μελέτη καταδεικνύει ότι, μέσω προσαρμοσμένων και καινοτόμων μεθοδολογιών, τα Αρχαία Ελληνικά μπορούν να λειτουργήσουν ως ισχυρό μέσο πνευματικής ανάπτυξης, ενισχύοντας τη βαθύτερη κατανόηση της γλώσσας και τη διαχρονική της αξία στην εκπαίδευση.

Λέξεις – Κλειδιά: Αρχαία Ελληνικά, Ετυμολογία, Μορφολογία, Ανάλυση Προγραμμάτων Σπουδών, Καινοτόμες Διδακτικές Μέθοδοι, Γλωσσική Ανάπτυξη

The utilisation of etymology and morphology of the words in teaching Ancient Greek in Secondary Education

Author: Zafiroula Moulaki

Abstract

This study explores the teaching of Ancient Greek in secondary education, focusing on the use of etymology and morphology as tools for linguistic development and enhanced learning experiences. By examining the historical evolution of teaching practices, this research highlights the significance of Ancient Greek as both a linguistic and cultural heritage. Through the analysis of the curriculum, the prescribed teaching material, and the educational manual, the study identifies inconsistencies that challenge both teachers and students.

Key findings suggest that etymology and morphology can bridge the gap between Ancient and Modern Greek, enriching students' vocabulary and fostering critical thinking. The research also underscores the limitations imposed by the rigid structure of the curriculum and teaching material, emphasizing the need for flexibility in classroom practices. Innovative approaches, such as creative writing activities and the use of conceptual maps, are proposed as effective methods to engage students and make the subject matter more relevant to their lives.

Furthermore, the study highlights the importance of professional development for teachers, enabling them to adopt adaptive strategies that address the unique needs and dynamics of their classrooms. By empowering educators with the necessary tools and support, the teaching of Ancient Greek can transcend rote learning and become a dynamic, meaningful process that connects students with their linguistic and cultural roots.

In conclusion, this study demonstrates that, through tailored and innovative methodologies, Ancient Greek can serve as a powerful medium for intellectual growth, fostering a deeper understanding of language and its timeless value in education.

Keywords: Ancient Greek, Etymology, Morphology, Curriculum Analysis, Innovative Teaching Methods, Linguistic Development

Περιεχόμενα

<u>Περίληψη</u>	v
<u>Abstract</u>	vi
<u>Περιεχόμενα</u>	vii
<u>Συντομογραφίες & Ακρωνύμια</u>	ix
<u>Εισαγωγή</u>	1
<u>1. Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση</u>	3
<u>1.1. Ιστορική αναδρομή</u>	4
<u>1.2. Το Αναλυτικό Πρόγραμμα των Αρχαίων Ελληνικών για το Γυμνάσιο</u>	6
<u>1.3. Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στην Γ' Γυμνασίου</u>	8
<u>2. Η ετυμολογία των λέξεων</u>	11
<u>2.1 Ορισμός της ετυμολογίας</u>	11
<u>2.2 Η ετυμολογία των λέξεων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση</u>	13
<u>2.3 Η ετυμολογία κατά τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στην Γ' Γυμνασίου</u>	14
<u>3. Η μορφολογία των λέξεων</u>	17
<u>3.1 Ορισμός της μορφολογίας</u>	17
<u>3.2 Η μορφολογία των λέξεων στη Β/θμια Εκπαίδευση</u>	18
<u>3.3 Η μορφολογία κατά τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στην Γ' Γυμνασίου</u>	20
<u>3.3.1 Η διδασκαλία των παραθετικών και των επιρρημάτων</u>	20
<u>3.3.2 Η διδασκαλία των ρημάτων</u>	22
<u>3.3.3 Η διδασκαλία των ουσιαστικών</u>	24
<u>4. Αναντιστοιχίες Αναλυτικού Προγράμματος, διδακτέας ύλης και σχολικών εγχειριδίων</u>	25
<u>5. Μεθοδολογία έρευνας</u>	27
<u>5.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας</u>	28
<u>5.2 Ερευνητικά ερωτήματα</u>	29
<u>6. Αποτελέσματα έρευνας - Αντιλήψεις μαθητών/-τριών και καθηγητών/-τριών για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στην Γ' Γυμνασίου</u>	30
<u>6.1. Αντιλήψεις μαθητών/μαθητριών για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στην Γ' Γυμνασίου</u>	32
<u>6.2. Αντιλήψεις καθηγητών/-τριών για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στην Γ' Γυμνασίου</u>	36
<u>7 Ανάλυση των αποτελεσμάτων την έρευνας - Συμπεράσματα</u>	40
<u>8. Διδακτικές προτάσεις</u>	47
<u>8.1 Διδακτική πρόταση 1 - Ενσωμάτωση Δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής</u>	47
<u>8.2 Διδακτική πρόταση 2 - Διδασκαλία Μέσω Εννοιολογικών Χαρτών</u>	50
<u>9. Συζήτηση</u>	52
<u>Βιβλιογραφία</u>	55
<u>Ηλεκτρονικές πηγές</u>	56

<u>Παράρτημα: Ερωτηματολόγια</u>	58
<u>Ερωτηματολόγιο μαθητών - Απόψεις για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' Γυμνασίου</u>	58
<u>Ερωτηματολόγιο για εκπαιδευτικούς σχετικά με το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' Γυμνασίου</u>	60

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΑΕ = Αρχαία Ελληνικά / Αρχαία Ελληνική

ΝΕ = Νέα Ελληνικά / Νέα Ελληνική

ΝΕΓ = Νεοελληνική Γλώσσα

ΠΣ = Πρόγραμμα Σπουδών

ΑΠΣ = Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών

ΔΕΠΣ = Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών

ΙΕΠ = Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠ.Ε.Π.Θ = Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Εισαγωγή

Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση αποτελεί ένα διαχρονικό θέμα συζήτησης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, δεδομένης της πολιτισμικής και ιστορικής σημασίας της ελληνικής γλώσσας. Οι επιστημονικές κοινότητες διχάστηκαν κατ' επανάληψη και διαφώνησαν εκτενώς σχετικά με την αναγκαιότητα, την συχνότητα και το περιεχόμενο της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Όλα τα παραπάνω αλλάζουν και διαμορφώνονται με την πάροδο των χρόνων, θέτοντας στο επίκεντρο ως τους μαθητές και τις ανάγκες τους, επηρεάζονται όμως σφοδρά από εξωτερικούς παράγοντες όπως η οικονομικο-κοινωνική και πολιτική κατάσταση της χώρας.

Στην παρούσα εργασία, θα γίνει μια σύντομη ιστορική αναδρομή στις εκάστοτε πολιτικές που εφαρμόστηκαν και στα εκπαιδευτικά προγράμματα που εκείνες σχεδίασαν σχετικά με τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστεί το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ) των Αρχαίων Ελληνικών για το Γυμνάσιο, οι στόχους που θέτει για τους μαθητές ανά τάξη και τέλος θα εστιάσουμε στην Γ' τάξη του γυμνασίου και στο πώς προσεγγίζονται τα Αρχαία Ελληνικά σε αυτή τη βαθμίδα. Στη δεύτερη και τρίτη ενότητα, θα διερευνήσουμε την αξιοποίηση της ετυμολογίας και της μορφολογίας των λέξεων κατά τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών, το πώς αυτές προσεγγίζονται από τον Αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών για τη Γ' Γυμνασίου και τη στρατηγική που ακολουθείται από το σχολικό εγχειρίδιο. Στην τέταρτη ενότητα, από την άλλη πλευρά, θα απαριθμήσουμε τις αναντιστοιχίες που εντοπίσαμε ανάμεσα στους τρεις πυλώνες της δομής του μαθήματος: το Αναλυτικό Πρόγραμμα, τη διδακτέα ύλη και το σχολικό εγχειρίδιο. Στις ενότητες 5 και 6, θα παρουσιαστεί αναλυτικά ο τρόπος με τον οποίο δομήθηκε η έρευνα που συμπληρώνει την παρούσα μελέτη, πάνω στις απόψεις τόσο των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών της Γ' τάξης του γυμνασίου σχετικά με το υπό συζήτηση μάθημα. Διενεργήθηκε ποιοτική και ποσοτική έρευνα, για να προσεγγιστούν και οι δυο πλευρές και να μπορέσει να αποτυπωθεί η άποψη αμφότερων. Στόχος της έρευνας αυτής, είναι μέσα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων, να μπορέσουμε να δημιουργήσουμε δυο διδακτικές προτάσεις, για τη βελτίωση της εμπειρίας των μαθητών αλλά και την αποτελεσματικότερη επίτευξη των μαθησιακών στόχων που θέτει το Υπουργείο Παιδείας και καλούνται να εκτελέσουν οι εκπαιδευτικοί. Με άλλα λόγια, στόχος της παρούσας έρευνας είναι να αναλύσει πώς οι γλωσσικές ρίζες και οι

μορφολογικές δομές των λέξεων μπορούν να εμπλουτίσουν τη μαθησιακή διαδικασία, να ενισχύσουν τη γλωσσική επίγνωση των μαθητών και να καταστήσουν τη διδασκαλία πιο ελκυστική και ουσιαστική. Η επιλογή του θέματος βασίζεται στη διαπίστωση ότι η κατανόηση της γλωσσικής εξέλιξης αποτελεί απαραίτητο εργαλείο για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και τη σύνδεση της γλώσσας με τον πολιτισμό.

Σε ένα ιδεατό εκπαιδευτικό περιβάλλον, έρευνες όπως αυτή θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν ως πολύτιμα εργαλεία τόσο από τους εκπαιδευτικούς όσο και από το Υπουργείο Παιδείας, σε όλα τα σχολικά μαθήματα, παρέχοντας τη δυνατότητα να κατανοηθούν σε βάθος οι ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και οι προσδοκίες των μαθητών κάθε γενιάς. Είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι οι μαθητές αποτελούν έναν ζωντανό οργανισμό που εξελίσσεται συνεχώς, με τα ενδιαφέροντά τους να μεταλλάσσονται και να διαμορφώνονται από κοινωνικούς, πολιτισμικούς και τεχνολογικούς παράγοντες σε τακτά χρονικά διαστήματα. Ακόμη, με την αξιοποίηση αυτών των ερευνών, θα μπορούσαν να σχεδιάζονται προγράμματα σπουδών που να ανταποκρίνονται άμεσα στις πραγματικές ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών. Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που είναι ευθυγραμμισμένο με τα ενδιαφέροντα των μαθητών έχει τη δυνατότητα να διατηρήσει αμείωτο το ενδιαφέρον τους, καθιστώντας τη διαδικασία της μάθησης πιο ελκυστική και ουσιαστική. Έτσι, η μετάδοση γνώσεων δεν θα περιορίζεται μόνο στην κάλυψη της ύλης, αλλά θα μετατρέπεται σε μια εμπειρία που προάγει τη συμμετοχή, τη δημιουργικότητα και την ουσιαστική κατανόηση.

Ένας επιπλέον στόχος αυτής της προσέγγισης είναι να αναδειχθεί η ανάγκη για ένα ευέλικτο σύστημα διδασκαλίας, όπου ο εκπαιδευτικός θα έχει την ελευθερία να προσαρμόζει το μάθημα στις δυνατότητες, τις ανάγκες και τη δυναμική των μαθητών του κάθε σχολικού έτους. Μέσα από αυτή την ευελιξία, ο εκπαιδευτικός θα μπορεί να διαμορφώνει το περιεχόμενο και τις μεθόδους διδασκαλίας με τρόπο που καθιστά το μάθημα όχι μόνο ενδιαφέρον, αλλά και ουσιαστικά αποτελεσματικό. Αυτή η προσαρμοστικότητα θα μειώσει την αυστηρή εξάρτηση από το Αναλυτικό Πρόγραμμα και τη διδακτέα ύλη, προσφέροντας περισσότερη αυτονομία στους εκπαιδευτικούς να ανταποκρίνονται στις μοναδικές ανάγκες των μαθητών τους. Με τον τρόπο αυτό, η διδασκαλία μετατρέπεται σε μια δυναμική διαδικασία που προάγει την ενεργή συμμετοχή, καλλιεργεί το ενδιαφέρον και ενισχύει την αποτελεσματικότητα της μάθησης, δημιουργώντας ένα περιβάλλον όπου οι μαθητές μπορούν να ανθίσουν πνευματικά και προσωπικά.

1. Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών (ΑΕ) αποτελεί έναν από τους θεμέλιους λίθους της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα και έναν ισχυρό συνδετικό κρίκο με την κλασική παιδεία. Τα ΑΕ, ως γλώσσα και ως πολιτισμικό στοιχείο, συνδέονται άμεσα με την κατανόηση της ελληνικής γλώσσας, της ιστορίας και του πολιτισμού, προσφέροντας στους μαθητές τη δυνατότητα να εμβαθύνουν στη διαχρονική πορεία της γλώσσας τους και στη σημασία της για τη διαμόρφωση του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού (Μπαμπινιώτης, 2002, σελ. 11).

Παρά τη σημασία τους, η διδασκαλία των ΑΕ προκαλεί συχνά διαφωνίες και συζητήσεις. Ζητήματα όπως η αποτελεσματικότητα των διδακτικών μεθόδων, η σχέση των ΑΕ με τις σύγχρονες εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών, καθώς και η θέση τους στο αναλυτικό πρόγραμμα, αποτελούν σημεία αντιπαράθεσης. Αυτές οι συζητήσεις αναδεικνύουν τις προκλήσεις που σχετίζονται με τον ρόλο των ΑΕ σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς και στις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής (Αναγνωστόπουλος, 2015, σελ. 48).

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστεί αναλυτικά η ιστορία του μαθήματος των ΑΕ στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, η οποία είναι μακρά και πολυδιάστατη. Από την εισαγωγή τους ως βασικό μάθημα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τα Αρχαία Ελληνικά αποτέλεσαν αντικείμενο διαρκούς διαλόγου μεταξύ εκπαιδευτικών, διανοούμενων και πολιτικών. Τα κύρια ερωτήματα περιστρέφονται γύρω από την αναγκαιότητα της διδασκαλίας τους, τη χρησιμότητά της για τους μαθητές του σήμερα και τη μορφή που θα πρέπει να έχει το μάθημα.

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ) για τα Αρχαία Ελληνικά στο Γυμνάσιο καθορίζει τη δομή, τους στόχους και τα μέσα διδασκαλίας, προσπαθώντας να ισορροπήσει ανάμεσα στη θεωρητική κατανόηση της αρχαίας γλώσσας και την πρακτική εφαρμογή της στη σύγχρονη ελληνική. Ωστόσο, συχνά παρατηρούνται δυσκολίες στην εφαρμογή του, λόγω της σταθερότητας του περιεχομένου του και της αδυναμίας προσαρμογής του στις εξελισσόμενες ανάγκες των μαθητών και των κοινωνικών απαιτήσεων.

1.1. Ιστορική αναδρομή

Η διδασκαλία των ΑΕ στη Β/θμια Εκπαίδευση της Ελλάδας έχει υποστεί σημαντικές μεταβολές από την ίδρυση του ελληνικού κράτους έως σήμερα. Τα Αρχαία Ελληνικά ως αντικείμενο διδασκαλίας παρέμειναν στο πρόγραμμα σπουδών του σχολείου από την ίδρυση του ελληνικού κράτους έως και τις μέρες μας, με μόνιμη διαμάχη για την επιλογή της κατάλληλης γλωσσικής μορφής ως επίσημης γλώσσας του έθνους (Βαρμάζης, 1991, σελ. 2). Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, από το 1836 ως το 1931, με επίσημη γλώσσα διδασκαλίας την Καθαρεύουσα, το εκπαιδευτικό σύστημα έχει κυρίως «αρχαιογνωστικό προσανατολισμό», δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στη διδασκαλία πρωτότυπων αρχαίων κειμένων, με αντίστοιχο παραμερισμό της διδασκαλίας της ΝΕΓ. Αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι το 1897 δεν υπάρχει ορολογία που να διαχωρίζει τα «αρχαία ελληνικά» και «νέα ελληνικά» (Βαρμάζης, 1991, σελ. 2) με τους σημερινούς όρους. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα οι πεποιθήσεις και οι απόψεις απέναντι στη μεθοδολογία αυτή άρχισαν να αναμορφώνονται.

Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα το περιεχόμενο της Εκπαίδευσης είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τις πολιτικές εναλλαγές και ιδεολογικές εξελίξεις. Παρατηρείται την περίοδο αυτή ότι η γλώσσα του σχολείου ορίζεται βάσει των αντιλήψεων της επικρατούσας κάθε φορά κυβέρνησης, με αντίστοιχη εναλλαγή της επικρατούσας ποικιλίας ανάλογα με τη φιλελεύθερη ή συντηρητική πολιτική του κυβερνώντος κόμματος (Μπαμπινιώτης, 2003). Μέχρι το 1964 Δημοτική και Καθαρεύουσα διδάσκονταν ταυτόχρονα – με διαφορετική κατανομή των διδακτικών ωρών στο πέρασμα των χρόνων – και παράλληλη διδασκαλία των ΑΕ (Βαρμάζης, 1991, σελ. 146). Το 1976 δίνεται το οριστικό τέλος στη γλωσσική διαμάχη που διήρκεσε τουλάχιστον 150 έτη με την καθιέρωση της Δημοτικής ως επίσημης γλώσσας του κράτους και την κατάργηση του πολυτονικού συστήματος το 1982 (Μπαμπινιώτης, 2003), αλλά και την παράλληλη κατάργηση της διδασκαλίας των ΑΕ από το πρωτότυπο στις περισσότερες τάξεις της Β/θμιας Εκπαίδευσης. Τελικά, το 1986 επανήλθε το μάθημα των ΑΕ στο Γυμνάσιο με το όνομα Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (Μπαμπινιώτης, 2003).

Όσον αφορά το διδακτικό περιεχόμενο, αρχικά, τα ΑΕ κατείχαν κεντρική θέση στο εκπαιδευτικό σύστημα, αντανakλώντας την επιθυμία και την πεποίθηση για σύνδεση με την κλασική κληρονομιά και την ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας και της ποιότητας της

καθομιλουμένης γλώσσας. Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, η διδασκαλία των ΑΕ επικεντρωνόταν κυρίως στη γραμματική και τη συντακτική ανάλυση, με έμφαση στην αποστήθιση και την αυστηρή γλωσσική προσέγγιση. Αυτή η μέθοδος, συχνά παραμέριζε την κατανόηση του περιεχομένου και της πολιτιστικής σημασίας των κειμένων (Παπαμανώλη, 2012, σελ. 351-355). Στις αρχές του 20ού αιώνα παρατηρήθηκαν προσπάθειες αναμόρφωσης της διδασκαλίας, με στόχο την ενσωμάτωση της Νέας Ελληνικής (ΝΕ) και τη μείωση της έμφασης στα ΑΕ. Ωστόσο, αυτές οι αλλαγές συχνά αντιμετώπιζαν αντιδράσεις, καθώς πολλοί θεωρούσαν τα ΑΕ απαραίτητα για την κατανόηση της ελληνικής ταυτότητας και του ελληνικού πολιτισμού (Μπαμπινιώτης, 2002, σελ. 196-199). Μέχρι το 1964 η διδασκαλία των ΑΕ επικεντρωνόταν στους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες (Τσουκαλάς, 1977, σελ. 44)

Μεταπολεμικά, η διδασκαλία των ΑΕ συνέχισε να εξελίσσεται, με την εισαγωγή νέων διδακτικών μεθόδων και την αξιοποίηση της τεχνολογίας στην Εκπαίδευση. Παρά τις προκλήσεις, τα ΑΕ διατηρούν τη θέση τους στο αναλυτικό πρόγραμμα, υπογραμμίζοντας τη συνεχιζόμενη σημασία τους στην ελληνική Εκπαίδευση (Τζερμιά, 2022). Παράλληλα, τέθηκαν ζητήματα αμφισβήτησης της ποιότητας της καθομιλουμένης γλώσσας, αποδίδοντας την ποιοτική αυτή πτώση, στην έλλειψη επαρκούς διδασκαλίας της ΑΕΓ, τις ελλείψεις των κατάλληλων γλωσσικών εγχειριδίων και το γνωστικό επίπεδο των εκπαιδευτικών (Μπαμπινιώτης, 2003). Σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη (2003), το υποτιθέμενο αυτό ζήτημα μπορούσε να λυθεί μέσω της εξοικείωσης των μαθητών με προγενέστερες μορφές της ελληνικής γλώσσας, καθώς και της επαφής τους με πρότυπα κείμενα.

Φυσικά, στην πορεία διαμόρφωσης του εκπαιδευτικού συστήματος, δεν έλειψαν και οι αντιπαραθέσεις. Το δε Γλωσσικό Ζήτημα πέρα από την εκπαιδευτική του διάσταση απηχούσε και συγκεκριμένες πολιτικές και ιδεολογικές στάσεις (Βαρμάζης, 1991, σελ. 149), οι οποίες, όπως προαναφέρθηκε, επηρέασαν σημαντικά την εκπαιδευτική διαδικασία, θέση που συνεχίστηκε έως τα μετά τη μεταπολίτευση χρόνια. Η συζήτηση καθαυτή δεν επανήλθε στη σύγχρονη Ελλάδα, όμως η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και οι ευρύτερες ανακατατάξεις στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο όξυναν την ανασφάλεια και δημιούργησαν δύο κυρίαρχους πόλους, που δε διαφέρουν από αυτούς του παρελθόντος: ο ένας είναι ο εθνοκεντρικός με βασικό επιχείρημα ότι η γλώσσα κινδυνεύει και ο άλλος ο προσανατολισμένος στην Ευρώπη και στην εναρμόνιση της γλωσσικής και γενικότερα

εκπαιδευτικής πολιτικής με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές με βασικό επιχείρημα τον εκσυγχρονισμό (Χριστίδης, 2001, σελ. 17).

1.2. Το Αναλυτικό Πρόγραμμα των Αρχαίων Ελληνικών για το Γυμνάσιο

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΣ) της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, καθώς και το επίσημο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ) της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας που βρίσκονται αναρτημένα στην επίσημη ηλεκτρονική σελίδα του Υπουργείου Παιδείας (<http://ebooks.edu.gr/ebooks/v2/ps.jsp>) λειτουργούν – ή μπορούν να λειτουργήσουν – ως μια κατευθυντήρια γραμμή για τον εκπαιδευτικό, πρωτίστως και για να κατανοήσει και στη συνέχεια να οργανώσει τη διδασκαλία του στο μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας.

Πιο συγκεκριμένα, το ΔΕΠΣ-ΑΠΣ περιλαμβάνει τις εξής ενότητες: Σκοπός της διδασκαλίας, άξονες και γενικοί στόχοι του μαθήματος, ειδικοί σκοποί, στόχοι ανά θεματική ενότητα και τάξη, προτεινόμενα θέματα εργασίας, προτεινόμενα διαθεματικά θέματα εργασίας, βασικές αρχές για την οργάνωση της μεθόδου διδασκαλίας, κατευθυντήριες για την αξιολόγηση των μαθητών, επιπλέον απαιτούμενο διδακτικό υλικό και τις προδιαγραφές του (ΔΕΠΣ-ΑΠΣ, σελ. 78).

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους συντάκτες του προγράμματος, η σύγχρονη εποχή προτάσσει την ανάγκη για γενική παιδεία αντί της εξειδίκευσης, εστιάζοντας στη δημιουργία σκεπτόμενων, καλλιεργημένων και δημιουργικών ανθρώπων. Η Εκπαίδευση καλείται να προάγει μια ισόρροπη ανάπτυξη, καλλιεργώντας πολίτες ελεύθερους και δημοκρατικούς, έτοιμους να συνδιαμορφώσουν το μέλλον σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό, το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας αποκτά ξεχωριστή σημασία. Οι γενικότεροί του στόχοι είναι η ανθρωπογνωσία και η αρχαιογνωσία, επιτυγχάνοντας μέσω της μελέτης των κειμένων τόσο την ανθρωπιστική καλλιέργεια όσο και την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και υπεύθυνης προσωπικότητας. Το περιεχόμενο του μαθήματος εστιάζει στη μελέτη της ανθρώπινης δράσης και σκέψης στην αρχαιότητα, που οδήγησε στη θεμελίωση της επιστήμης, της τέχνης και του πολιτισμού. Η διδασκαλία των αρχαίων κειμένων, είτε από το πρωτότυπο είτε από μετάφραση, επιδιώκει οι μαθητές να γνωρίσουν την πνευματική δημιουργία των Αρχαίων Ελλήνων, που αποτελεί

βάση για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό, χωρίς όμως να εξιδανικεύεται. Επιπλέον, οι μαθητές ενθαρρύνονται να ανακαλύψουν τη λογοτεχνική αξία των έργων και να συνδέσουν το αρχαίο πνεύμα με τη σύγχρονη ζωή, δημιουργώντας έναν ουσιαστικό διάλογο ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν (ΔΕΠΣ-ΑΠΣ, σελ. 78-80).

Σύμφωνα με το ΑΠΣ, η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας αποσκοπεί στην ανάδειξη του ανθρωποκεντρικού χαρακτήρα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, εστιάζοντας στη μελέτη του ανθρώπου ως ατόμου και πολίτη. Μέσω των επιλεγμένων κειμένων, προωθείται η κατανόηση του αρχαίου κόσμου, η εκτίμηση των πολιτισμικών και πνευματικών του επιτευγμάτων, καθώς και η αξιολόγηση των διαχρονικών ιδεών και αξιών που διαμόρφωσαν τον ελληνικό πολιτισμό. Επιπλέον, επιδιώκεται η σύνδεση των σύγχρονων επιστημονικών κατακτήσεων με τις αρχές της αρχαιότητας καθώς και η ανάδειξη της συμβολής του ελληνικού πολιτισμού στη θεμελίωση του ευρωπαϊκού. Παράλληλα, υπογραμμίζεται η αλληλεπίδραση με άλλους πολιτισμούς, κυρίως της Ανατολικής Μεσογείου. Η γλώσσα παρουσιάζεται ως φορέας πνευματικής δημιουργίας, ενώ δίνεται έμφαση στη συνέχιση και την εξέλιξή της μέσα στον χρόνο, ενισχύοντας την αυτογνωσία και την κατανόηση της πολιτισμικής μας ταυτότητας. Ο γενικός σκοπός του μαθήματος υλοποιείται μέσω δύο κύριων διαδικασιών: την ερμηνεία των αρχαίων κειμένων (από το πρωτότυπο και τη μετάφραση) και τη διδασκαλία της γλώσσας, κάθε μία από τις οποίες εξυπηρετεί ειδικότερους στόχους που ενισχύουν την καλλιέργεια των μαθητών σε ανθρωπιστικό και πολιτισμικό επίπεδο (ΔΕΠΣ-ΑΠΣ, σελ. 81).

Αναλυτικότερα, με τη μελέτη των μεταφρασμένων κειμένων, οι μαθητές καλούνται να γνωρίσουν την πνευματική δημιουργία των Αρχαίων Ελλήνων, η οποία αποτελεί βάση για τον ελληνορωμαϊκό και δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό, να έρθουν σε επαφή με σημαντικά έργα της αρχαίας γραμματείας, αποκτώντας μια ολοκληρωμένη εικόνα του αρχαίου κόσμου, να εμβαθύνουν στις πνευματικές επιτεύξεις και να απολαύσουν την αισθητική αξία των κειμένων, να κατανοήσουν τη δράση και τις στάσεις των ανθρώπων του αρχαίου κόσμου, συνδέοντας αυτές με το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο και, τέλος, να εκτιμήσουν την επίδραση των αρχαίων κειμένων στον σύγχρονο πολιτισμό και τη σύνδεσή τους με τη ζωή των νέων σήμερα. Οι μαθητές, μέσω της επαφής τους με τα πρωτότυπα κείμενα, αναμένεται να εξοικειωθούν με τη δομή, το λεξιλόγιο και τη σημασιολογία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, να αναγνωρίσουν την αντιστοιχία και τη συνέχεια μεταξύ ΑΕ και ΝΕ και τέλος να έρθουν σε επαφή με κείμενα της αττικής διαλέκτου και άλλων περιόδων, με έμφαση στη γλωσσική κατανόηση, χωρίς απόλυτη εμβάθυνση στη λεπτομερή ερμηνεία

(ΔΕΠΣ-ΑΠΣ, σελ. 81). Η συνολική προσέγγιση συνδυάζει τη γλωσσική κατανόηση με την πολιτισμική διάσταση, ενισχύοντας την αυτογνωσία και την εκτίμηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

1.3. Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στην Γ' Γυμνασίου

Μετά τη γενική θεώρηση της εκπαιδευτικής προσέγγισης και στοχοθεσίας που έγινε στην προηγούμενη ενότητα, θα εστιάσουμε με περισσότερη λεπτομέρεια στους γενικούς και ειδικούς στόχους, αλλά και στα ειδικότερα ζητούμενα που επιτάσσει η διδασκαλία του μαθήματος των ΑΕ στην Γ' τάξη του Γυμνασίου. Η γενικότερη επιδίωξη είναι η περαιτέρω ανάπτυξη των δεξιοτήτων και της κατανόησης των μαθητών σχετικά με τη γλώσσα και τον πολιτισμό της αρχαιότητας.

Συγκεκριμένα, επιδιώκεται:

- **Γλωσσική κατανόηση:** Η εμβάθυνση στα βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, τόσο σε γραμματικό όσο και σε λεξιλογικό επίπεδο, με παράλληλη σύνδεση της αρχαίας με τη νέα ελληνική, που αναδεικνύει τη διαχρονική πορεία της γλώσσας.
- **Μετάφραση και ερμηνεία:** Η εξοικείωση με ευανάγνωστα αρχαία κείμενα, ώστε οι μαθητές να τα κατανοούν, να τα αποδίδουν και να τα μεταφράζουν στη ΝΕ.
- **Διαχρονική διάσταση:** Η αναγνώριση της ελληνικής γλώσσας ως φορέα ιδεών και αξιών, που υπογραμμίζει τη σύνδεσή της με τον ελληνικό πολιτισμό και την πολιτισμική συνέχεια.
- **Πολιτισμική καλλιέργεια:** Η ενίσχυση του ενδιαφέροντος για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό μέσω της μελέτης κειμένων με ποικίλη θεματολογία (εθνικά, πολιτικά, κοινωνικά, θρησκευτικά).
- **Μελέτη συνεχών κειμένων:** Η άσκηση στην κατανόηση και τη μετάφραση μεγαλύτερων αποσπασμάτων κειμένων, για την ανάπτυξη δεξιοτήτων ανάλυσης και ερμηνείας.
- **Εμβάθυνση σε προσωπικότητες:** Η γνωριμία με σημαντικές μορφές της αρχαιότητας, όπως ο Μέγας Αλέξανδρος, όχι μόνο ως στρατιωτική και πολιτική ιδιοφυία αλλά και ως άνθρωπος, με έμφαση στις σχέσεις του με στρατιώτες, φίλους και αντιπάλους.

Οι στόχοι αυτοί ενισχύουν τη γλωσσική και πολιτισμική παιδεία, βοηθώντας τους μαθητές να κατανοήσουν την αρχαία ελληνική γλώσσα και τον πολιτισμό ως ζωντανά και επίκαιρα στοιχεία της ταυτότητάς μας (ΔΕΠΣ-ΑΠΣ, σελ. 84).

Οι θεματικές ενότητες και τα γραμματικά φαινόμενα που προτείνονται προς μελέτη στα πλαίσια της μελέτης των πρωτότυπων κειμένων για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι (ΔΕΠΣ-ΑΠΣ, σελ. 78):

- Οι προτάσεις: κύριοι όροι, σύνδεση, είδη
- Οι μετοχές και οι μετοχικές φράσεις
- Τα απαρέμφατα και οι απαρεμφατικές φράσεις
- Οι προσδιορισμοί
- Οι χρονικοί δείκτες
- Εμβάθυνση σε πιο περίπλοκες μορφές του ρήματος από αυτές που διδάχθηκαν τα προηγούμενα χρόνια (παθητική φωνή, Αόριστος Β')
- Τα επίθετα και τα παραθετικά τους

Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι κάθε χρόνο δημοσιεύεται από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (<https://iep.edu.gr/el/>) συμπληρωματικό έγγραφο με την ύλη και λεπτομερέστερες οδηγίες διδασκαλίας που είτε αποκλείουν κάποια από τις παραπάνω θεματικές ενότητες, είτε συμπληρώνουν τους ειδικούς στόχους, είτε τους αποσαφηνίζουν.

Ταυτόχρονα, μέσα στο ΔΕΠΣ-ΑΠΣ προτείνονται συγκεκριμένες ασκήσεις που σχετίζονται με τα παραπάνω φαινόμενα και τα αντίστοιχα προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας για τον εκπαιδευτικό. Τέλος, οι γενικές αρχές διδασκαλίας που προτείνονται και τα αναμενόμενα αποτελέσματα που θα αποφέρει η κάθε μία ξεχωριστά είναι:

- **Κριτική και αξιολόγηση:** Ενισχύεται η ικανότητα των μαθητών να αφομοιώνουν κριτικά τις γνώσεις και να εκτιμούν τις αξίες του αρχαίου ελληνικού λόγου.
- **Προσωπική επικοινωνία με τα κείμενα:** Δίνεται έμφαση στη σύνδεση των μαθητών με τα κείμενα, τόσο σε επίπεδο περιεχομένου όσο και μορφής.
- **Πολιτισμικό και διαχρονικό πλαίσιο:** Η διδασκαλία τοποθετεί τα κείμενα στο κοινωνικό και ιστορικό τους πλαίσιο, αποφεύγοντας αναχρονισμούς, ενώ προωθεί τη διαχρονική τους εκτίμηση.

- **Συνεχής προσαρμογή:** Η μεθοδολογία προσαρμόζεται στις απαιτήσεις κάθε διδακτικής ενότητας, διατηρώντας την επίτευξη των τελικών στόχων.
- **Πολυεπίπεδη προσέγγιση:** Οι μαθητές εξασκούνται στο γλωσσικό σύστημα (γραμματική και συντακτικό), στο λεξιλογικό και σημασιολογικό επίπεδο, στην κατανόηση οργανωμένων κειμένων.
- **Ενταγμένη διδασκαλία:** Η γλώσσα διδάσκεται μέσα από συγκεκριμένα κείμενα, αποφεύγοντας την αποσπασματική ανάλυση λέξεων και φράσεων.
- **Αξιοποίηση των ΝΕ:** Η σύνδεση των ΑΕ με τα νέα ελληνικά ενισχύει τη διαχρονική κατανόηση της γλώσσας και προωθεί την αναγνώριση της εξέλιξης και των κοινών χαρακτηριστικών.
- **Δομή της ύλης:** Προχωρά από τα απλούστερα προς τα πιο σύνθετα φαινόμενα, εξοικειώνοντας τους μαθητές από νωρίς με βασικούς σχηματισμούς (δοτική, μετοχή, απαρέμφατο κ.λπ.).
- **Σημασιολογική προσέγγιση:** Εστιάζεται στην ετυμολογική σύνδεση ΑΕ και ΝΕ, διευρύνοντας το λεξιλογικό τους πεδίο.
- **Μετάφραση:** Η μετάφραση λειτουργεί ως σύνθετη πνευματική άσκηση, αποδίδοντας το νόημα και τη μορφή των αρχαίων κειμένων με ακρίβεια και αισθητική.
- **Πολιτιστική διάσταση:** Η διδασκαλία πλαισιώνεται από πολιτισμικά στοιχεία που αναδεικνύουν τον αρχαίο ελληνικό κόσμο, ενισχύοντας την κατανόηση και το ενδιαφέρον των μαθητών. Παράλληλα, δημιουργούνται συνδέσεις με άλλα πεδία γνώσης, αναδεικνύοντας τον πλούτο του αρχαιοελληνικού πολιτισμού και τη συμβολή του στην κατανόηση του ανθρώπινου πολιτισμού γενικά.

Η συνολική προσέγγιση καθιστά τη γλώσσα και τον πολιτισμό της αρχαιότητας επίκαιρα και ελκυστικά θέματα προς μελέτη, συμβάλλοντας στην καλλιέργεια σκεπτόμενων και κριτικά ενημερωμένων μαθητών (ΔΕΠΣ-ΑΠΣ, σελ. 95).

2. Η ετυμολογία των λέξεων

Σε αυτή την ενότητα, θα εστιάσουμε στη βαθύτερη κατανόηση και ανάλυση του όρου «ετυμολογία», επιχειρώντας να την τοποθετήσουμε μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της γλωσσολογίας, τόσο χρονικά όσο και χωρικά. Αρχικά, θα γίνει μια λεπτομερής παρουσίαση του όρου, που θα εξετάζει όχι μόνο τη σημασία και τη φύση της ετυμολογίας, αλλά και την ιστορική της εξέλιξη ως μια αναζήτηση που απασχόλησε τους ανθρώπους ανά τους αιώνες. Θα εξετάσουμε πώς η ετυμολογία ξεκίνησε ως μια ανάγκη κατανόησης της γλώσσας και πώς έχει μετασχηματιστεί σε ένα εργαλείο ερμηνείας και ανάλυσης με την πάροδο του χρόνου.

Στη συνέχεια, η εστίαση θα στραφεί στη θέση που κατέχει η ετυμολογία στο πλαίσιο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπως αυτή ορίζεται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.). Θα συζητηθεί ο τρόπος με τον οποίο η ετυμολογία προσεγγίζεται από το εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς και οι κατευθυντήριες γραμμές που παρέχονται για την ένταξή της στη διδακτική διαδικασία. Η ανάλυση αυτή θα επικεντρωθεί στο πώς το σχολικό πρίσμα διαμορφώνει την ετυμολογία ως μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος, με σκοπό τη γλωσσική ανάπτυξη και την κατανόηση της Νέας Ελληνικής.

Τέλος, θα επικεντρωθούμε στην πρακτική εφαρμογή της ετυμολογίας μέσα από το διδακτικό υλικό της Γ' Γυμνασίου. Θα εξεταστεί πώς η ετυμολογία εντάσσεται στο σχολικό εγχειρίδιο, ώστε να λειτουργήσει ως ένα πολύτιμο εργαλείο διδασκαλίας στα χέρια του/της εκπαιδευτικού. Η ανάλυση θα αναδείξει πώς η ετυμολογία μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη τόσο των γενικών όσο και των ειδικών στόχων που αναφέρθηκαν σε προηγούμενη ενότητα, ενώ θα παρατεθούν συγκεκριμένα παραδείγματα από το σχολικό εγχειρίδιο. Αυτά τα παραδείγματα θα βοηθήσουν να κατανοηθεί ο τρόπος με τον οποίο η ετυμολογία μπορεί να ενισχύσει τη μαθησιακή εμπειρία, καθιστώντας τη διδασκαλία πιο ουσιαστική και ελκυστική για τους μαθητές

2.1 Ορισμός της ετυμολογίας

Ο Μπαμπινιώτης (2003) ορίζει την «ετυμολογία» ως την «αλήθεια των λέξεων» και τη συνδέει με την έμφυτη ανάγκη του ανθρώπου να αναζητεί εις βάθος της σημασία και την προέλευση μιας λέξης, κάνοντας ταυτόχρονα μια ιστορική αναδρομή στην ιστορία αυτής της ανάγκης. Αναλύοντας τη λέξη καθ' αυτή, αναφέρει ότι η λέξη «έτυμον» προέρχεται από

το επίθετο «έτυμος», που σημαίνει «αληθής», και χρησιμοποιείται ήδη στον Όμηρο. Σύμφωνα με τον ίδιο, η ετυμολογία αποτελεί ιστορική αναδρομή στις λέξεις, αποκαλύπτοντας την εξέλιξή τους και τη σύνδεσή τους με τον πολιτισμό και επισημαίνει ότι η αναζήτηση της αλήθειας των λέξεων είναι ιδιαίτερα ελκυστική στην ελληνική γλώσσα λόγω της μακραίωνης παράδοσής της. Τέλος, τονίζει ότι η ετυμολογία δεν είναι απλώς μια γλωσσική άσκηση, αλλά μια διαδικασία που συνδέει τη γλώσσα με την ιστορία και τον πολιτισμό (Μπαμπινιώτης, 2003).

Ο Μ. Τριανταφυλλίδης (1941) την ορίζει ως «τα συστατικά μέρη, την αρχική μορφή και την αρχική σημασία κάθε λέξης», παράλληλα όμως εξετάζει και τον τρόπο δημιουργίας σύνθετων λέξεων, αναλύοντάς τες στα συνθετικά τους μέρη. Ο ίδιος (1941) συνδέει την μελέτη της ετυμολογίας με την ευκολία και την ευπλαστότητα της γλώσσας να συντίθεται και να διασπάται, έχοντας μια λέξη κατάλληλη να προσδώσει νόημα στο εκάστοτε αντικείμενο ή περίπτωση και να απεικονίσει με λεπτομέρεια τα χαρακτηριστικά τους.

Τέλος, ο Bussmann (1996) ορίζει την ετυμολογία ως την «επιστημονική μελέτη της ιστορικής εξέλιξης της μορφής και της σημασίας των λέξεων (ή και άλλων γλωσσικών στοιχείων, όπως π.χ. των παραγωγικών μορφημάτων), καθώς και της σχέσης ανάμεσα σε λέξεις της ίδιας καταγωγής από διαφορετικές γλώσσες». Ο ίδιος (1996) σημειώνει ότι είναι πολύ συχνή η εσφαλμένη ανάλυση κάποιας λέξης, λόγω επιρροής από διάφορους εξωτερικούς παράγοντες, όπως για παράδειγμα η καταγωγή, η προφορά, η γραπτή παράδοση, και έτσι αναγνωρίζει μια πιο εμπειρική μορφή ετυμολογίας, την «παρετυμολογία» ή «λαϊκή ετυμολογία». Ταυτόχρονα, αναγνωρίζει τον παράγοντα «ετυμολογική πλάνη», την άποψη δηλαδή ότι μια πρωιμότερη σημασία μιας λέξης είναι η σωστή και ότι η τωρινή της σημασία αποτελεί φθορά (Bussmann, 1996).

Οι αρχαίοι Έλληνες και οι Ρωμαίοι φιλόσοφοι υπήρξαν λάτρεις της αναζήτησης της ετυμολογίας μια λέξης, καθώς έδιναν μεγάλη σημασία στο «σημαινόμενο» και στο ποιόν αυτού αλλά ταυτόχρονα και στην εύρεση του «πάθους» μιας λέξης (Μωυσιάδης, 2005, 29). Κατά την περίοδο της Αναγέννησης, κοινωνικο-πολιτικές αλλά και μυθολογικές αντιλήψεις πολλές φορές οδήγησαν τους αρχαίους σε λανθασμένα ετυμολογικά συμπεράσματα, που επεδίωκαν να συνδέσουν την σημασία των λέξεων με θρησκευτικές έννοιες προκειμένου να εκπληρώσουν ανάλογους πνευματικούς σκοπούς (Μωυσιάδης, 2005, 30). Κατά τον 18^ο αιώνα, με την ανάπτυξη του κλάδου της συγκριτικής φωνολογίας και της συγγραφής γραμματικών από τους Νεογραμματικούς, οι παραπάνω παρανοήσεις λύθηκαν και άνοιξαν νέοι ερευνητικοί δρόμοι (Μωυσιάδης, 2005, 30).

2.2 Η ετυμολογία των λέξεων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Η ετυμολογία, η μελέτη της προέλευσης και της ιστορικής εξέλιξης των λέξεων, αποτελεί κρίσιμο εργαλείο για την κατανόηση της γλώσσας και την ανάπτυξη του λεξιλογίου των μαθητών. Στη Β/θμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα, η ετυμολογία ενσωματώνεται κυρίως μέσω των μαθημάτων της Νεοελληνικής και Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας. Η διδασκαλία της ετυμολογίας συμβάλλει στην ενίσχυση της γλωσσικής επίγνωσης των μαθητών, επιτρέποντάς τους να αντιλαμβάνονται τη σύνδεση μεταξύ αρχαίων και σύγχρονων γλωσσικών μορφών, καθώς και να εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους – σε συμφωνία με τους γενικούς και ειδικούς στόχους που παρατίθενται στο πρόγραμμα σπουδών που αναλύθηκε στην προηγούμενη ενότητα.

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ), τα ωρολόγια προγράμματα του Γυμνασίου περιλαμβάνουν μαθήματα Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας, καθώς και Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, στα οποία η ετυμολογία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, καθώς η ετυμολογική ανάλυση των λέξεων ενισχύει την κατανόηση των κειμένων και διευκολύνει την εκμάθηση νέου λεξιλογίου (ΙΕΠ, 2022γ, σελ. 4-5). Η αξιοποίηση της ετυμολογίας στη γλωσσική διδασκαλία στη Β/θμια Εκπαίδευση έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης. Σύμφωνα με τον Μουσιάδη (2005, σελ. 30-31), η ετυμολογία μπορεί να καλλιεργήσει στους μαθητές το ενδιαφέρον για το λεξιλόγιο και να εμπλουτίσει τις γλωσσικές τους δεξιότητες μέσω δημιουργικών διδακτικών προσεγγίσεων. Επιπλέον, η ετυμολογία συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών, καθώς τους ενθαρρύνει να αναζητούν τις ρίζες των λέξεων και να κατανοούν τις σημασιολογικές τους αποχρώσεις. Αυτή η διαδικασία προάγει την εμβάθυνση στη γλώσσα και την καλλιέργεια μιας πιο συνειδητής χρήσης της.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις οδηγίες του ΙΕΠ, είναι σημαντικό να διδάσκεται και να αναλύεται το λεξιλόγιο των πρωτότυπων αρχαίων κειμένων τα οποία υπάρχουν στο σχολικό βιβλίο και επισημαίνει ότι ο ίδιος ο εκπαιδευτικός πρέπει κατά τη διάρκεια του μαθήματος να ενθαρρύνει τους μαθητές να προσεγγίζουν και να συγκρίνουν το λεξιλόγιο της ΑΕ με βάση τη ΝΕ (ΙΕΠ, 2022α, σελ. 1-3). Στα σχολικά βιβλία και των τριών τάξεων του Γυμνασίου τα κείμενα συνοδεύονται από λεξιλογικά σχόλια μετάφρασης και επεξήγησης των λέξεων τα οποία διδάσκει και εμπλουτίζει ο/η εκπαιδευτικός. Τα εργαλεία που διατίθενται στα σχολικά βιβλία είναι οι λεξιλογικοί πίνακες όπου παρατίθενται ομόρριζες απλές και σύνθετες λέξεις, με παράλληλη αναφορά στην αρχαιοελληνική και

στην νεοελληνική λέξη και με τον τρόπο αυτό οι μαθητές μπορούν να συνειδητοποιήσουν την αδιάκοπη συνέχεια της γλώσσας στον χρόνο. Επιπρόσθετα, στα σχολικά εγχειρίδια υπάρχει το μέρος «ετυμολογικά» όπου ενισχύεται η λεξιπλασία και η περαιτέρω εμβάθυνση σε όσα προαναφέρθηκαν.

2.3 Η ετυμολογία κατά τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στην Γ' Γυμνασίου

Στην εισαγωγή του σχολικού βιβλίου των ΑΕ στην Γ' Γυμνασίου αναφέρεται ξεκάθαρα ότι «η θεματολογία των κειμένων, η παρουσίαση των γλωσσικών και μορφολογικών στοιχείων, και, τέλος, η ποικιλία και η διαβάθμιση των ερωτήσεων και ασκήσεων, διευκολύνει τους μαθητές να αντιληφθούν τη διαχρονική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας, να κατανοήσουν τις ρίζες της γλώσσας που μιλούν και να ολοκληρώσουν την πρώτη βασική επαφή με την αρχαία ελληνική γλώσσα» (Σχολικό εγχειρίδιο ΑΕ, σελ. 8).

Στην πρώτη ενότητα του σχολικού εγχειριδίου, οι ασκήσεις επικεντρώνονται στην επανάληψη της Ετυμολογίας που διδάχθηκε στη Β' Γυμνασίου. Οι ασκήσεις που περιλαμβάνονται αφορούν τη σύνθεση και ανάλυση λέξεων τόσο της ΑΕ όσο και της ΝΕ, παράγωγα, και ασκήσεις εξάσκησης στη μεταφορική σημασία των λέξεων. Στις Ενότητες 2 έως 6, με αφορμή το λεξιλόγιο κάθε Ενότητας, επιδιώκεται η επανάληψη της της παραγωγής στοιχείων της ΑΕ που διδάχθηκαν στην Α' Γυμνασίου. Συγκεκριμένα ζητείται από τους μαθητές να γράψουν ουσιαστικά παράγωγα ρημάτων, να σχηματίσουν σύνθετα τις ΑΕ, και να γράψουν ομόρριζα λέξεων που προέρχονται από το διδαχθέν κείμενο. Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό, ότι παρατηρείται ότι οι λέξεις οι οποίες περιλαμβάνονται στις ασκήσεις, είναι μεν της ΑΕ, χρησιμοποιούνται όμως με την ίδια μορφή και στην ΝΕ, γεγονός που ενισχύει την ευκολότερη σύνδεση από την πλευρά των μαθητών μεταξύ των δυο μορφών.

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε παράγωγα ουσιαστικά της α.ε. από τα επίθετα *εὐδαίμων*, *σοφὸς* και *πλείων* (γεν. *πλείονος*).
2. Να σημειώσετε δίπλα στα παραγόμενα από ρήματα ουσιαστικά του πίνακα τι δηλώνει το καθένα. Θυμηθείτε ὅσα επαναλάβατε στην προηγούμενη Ενότητα:

παράγωγο ουσιαστικό	δηλώνει
<i>χρήσις</i>	
<i>δαπάνη</i>	
<i>κτῆμα</i>	
<i>ἄλεθρος</i>	
<i>ἀθλητής</i>	

3. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με λέξεις ομόρριζες της λ. *οἰκία* στην α.ε. ανάλογα με το τι δηλώνουν:

πρόσωπο που ενεργεί	ενέργεια	αποτέλεσμα ενέργειας	τόπος	ουσιαστικό παράγωγο του επιθ. <i>οἰκεῖος</i>
ὁ ὅ	ῆ	τό	τό	ῆ

Εικόνα 1

Πηγή: Σχολικό εγχειρίδιο ΑΕ, σελίδα 25

Στη συνέχεια, στις Ενότητες 7-9, με αφορμή τα Γλωσσικά σχόλια του κειμένου κάθε Ενότητας, γίνεται επανάληψη των κεφαλαίων που αφορούν την σύνθεση λέξεων και διδάχθηκαν στη Β' Γυμνασίου. Οι μαθητές καλούνται επιπλέον να αναγνωρίσουν το είδος είτε κάποιων από τα συνθετικά είτε της παράγωγης λέξης, μαθαίνοντας έτσι τη σχετική θεωρία. Σε αυτές τις ενότητες παρατηρείται και πάλι το μοτίβο της χρήσης λέξεων κοινών μεταξύ ΑΕ και ΝΕ, με μικρές διαφορές στις καταλήξεις, αλλά παρατηρείται ταυτόχρονα και μια σταδιακή αύξηση του επιπέδου δυσκολίας, καθώς εντάσσονται στις ασκήσεις λέξεις οι οποίες δεν είναι τόσο κοινές στην καθημερινή χρήση της ΝΕ ως σύνθετες, όπως «*τριάρμενον, πολύσπαστον, πολιορκία, νεωλκηθεῖσαν.*», αναλύοντας όμως τα συνθετικά τους μέρη, ο μαθητής μπορεί εύκολα να αντιληφθεί το νόημα, και έτσι, με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού να κατανοήσει τη μεθοδολογία της ετυμολογίας.

Ασκήσεις

1. Να βρείτε το α' συνθετικό των παρακάτω λέξεων του κειμένου και να δηλώσετε τι μέρος του λόγου είναι: *τριάρμενον, πολύσπαστον, πολιορκία, νεωλκηθεῖσαν.*
2. Να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί με σύνθετες λέξεις της α.ε. χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που δίνονται:

α' και β' συνθετικά			σύνθετη λέξη		
			ουσιαστικό	επίθετο	ρήμα
φίλος	+	δόξα			
φίλος	+	ἄργυρος			
γῆ	+	μετρέω, μετρῶ			
γῆ	+	γράφω			

Εικόνα 2

Πηγή: Σχολικό εγχειρίδιο ΑΕ, σελίδα 55

Στο ίδιο μοτίβο ασκήσεων συνεχίζεται και στις ενότητες 10-12, τόσο στο πεδίο της ανάλυσης, όσο και της σύνθεσης αλλά και της ετυμολογίας με την εύρεση ομόρριζων και την ανάλυση της σημασίας. Στα παράλληλα κείμενα του επιμέτρου που υπάρχει στο σχολικό βιβλίο, παρατίθενται αρχαιοελληνικά κείμενα με την αντίστοιχη μετάφραση ανά φράση, έτσι ώστε ο μαθητής να μπορεί πρώτον να αντιστοιχεί απευθείας την αρχαία ελληνική με τη νεοελληνική λέξη και να δει τις όποιες ομοιότητες και διαφορές αλλά και να προετοιμαστεί για την Α' Λυκείου, όπου το επίπεδο ανεβαίνει και οι μαθητές θα κληθούν να μεταφράσουν οι ίδιοι αποσπάσματα αρχαίου κειμένου.

Τέλος, βάσει των οδηγιών που βρίσκουμε στο βιβλίο του εκπαιδευτικού (σελ. 65-72-79), υπογραμμίζεται η σημασία της ενσωμάτωσης στη διδακτική διαδικασία λέξεων της ΝΕ. Ενδεικτικά, είναι σημαντικό να αναδεικνύει λέξεις από τα αρχαία κείμενα κάθε ενότητας που παραμένουν ενεργές μέχρι σήμερα στον γραπτό λόγο, όπως στον Τύπο και στη λογοτεχνία. Επιπλέον, σε όλες τις τάξεις του Γυμνασίου περιλαμβάνονται ετυμολογικές δραστηριότητες, στις οποίες καλούνται οι μαθητές να αναζητήσουν λέξεις μέσα από λεξικά της ΑΕ και Νέας Ελληνικής (Βιβλίο εκπαιδευτικού, σελ. 72-80).

3. Η μορφολογία των λέξεων

Στην ενότητα αυτή, θα εστιάσουμε στην έννοια και τη σημασία του όρου «μορφολογία», εξετάζοντάς την μέσα από τη θεωρητική της διάσταση, αλλά και την πρακτική εφαρμογή της στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αρχικά, θα παρουσιάσουμε τον όρο «μορφολογία», αναλύοντας τη θέση και τη σημασία της στο πλαίσιο της γλωσσολογίας. Θα διερευνήσουμε την εξέλιξή της ως επιστημονικού πεδίου, από τις πρώτες της αναφορές έως τη σύγχρονη της προσέγγιση, υπογραμμίζοντας τη συμβολή της στην κατανόηση της δομής και της λειτουργίας των λέξεων.

Στη συνέχεια, η προσοχή μας θα στραφεί στη μορφολογία των λέξεων, με έμφαση στο πώς αυτή εντάσσεται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Θα εξετάσουμε πώς η μορφολογία προσεγγίζεται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.) και πώς αυτή ενσωματώνεται στο διδακτικό πρόγραμμα. Η συζήτηση θα περιλαμβάνει τις κατευθυντήριες γραμμές του ΥΠ.Ε.Π.Θ. και το πώς αυτές εφαρμόζονται στην πράξη, με στόχο την ενίσχυση της γλωσσικής γνώσης και της κατανόησης της ελληνικής γλώσσας από τους μαθητές.

Στο τελευταίο μέρος της ενότητας, θα εστιάσουμε σε τρία βασικά διδακτικά πεδία που σχετίζονται με τη μορφολογία των λέξεων: τη διδασκαλία των παραθετικών και των επιρρημάτων, τη διδασκαλία των ρημάτων και τη διδασκαλία των ουσιαστικών. Θα αναλύσουμε πώς κάθε ένα από αυτά τα πεδία ενσωματώνεται στο διδακτικό υλικό και πώς συνδέεται με τους γενικούς και ειδικούς στόχους που έχουν τεθεί από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. Μέσα από αυτή την ανάλυση, θα προσπαθήσουμε να συσχετίσουμε το περιεχόμενο της διδασκαλίας με την ευρύτερη στοχοθεσία του εκπαιδευτικού συστήματος, παρουσιάζοντας παραδείγματα και προσεγγίσεις που διευκολύνουν την κατανόηση της μορφολογίας από τους μαθητές. Με τον τρόπο αυτό, θα αναδειχθεί ο ρόλος της μορφολογίας ως εργαλείου για τη γλωσσική ανάπτυξη και την ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

3.1 Ορισμός της μορφολογίας

Η μορφολογία αποτελεί έναν από τους βασικούς κλάδους της γλωσσολογίας, με αντικείμενο τη μελέτη της δομής, του σχηματισμού και της εσωτερικής οργάνωσης των λέξεων. Εξετάζει πώς τα μικρότερα συστατικά στοιχεία των λέξεων, γνωστά ως μορφήματα, συνδυάζονται για να δημιουργήσουν πλήρεις λέξεις με συγκεκριμένο νόημα

και γραμματική λειτουργία (Audring & Masini, 2019, σελ. 48). Ο όρος "μορφολογία" προέρχεται από τη λέξη "μορφή" και χρησιμοποιήθηκε αρχικά στη βιολογία τον 19ο αιώνα για να περιγράψει τη μελέτη των μορφών και των δομών των οργανισμών. Στη γλωσσολογία, ο όρος υιοθετήθηκε τον 20ό αιώνα για να αναφερθεί στη μελέτη της δομής των λέξεων και των αλλαγών που υφίστανται (<https://el.wikipedia.org>). Η μορφολογία έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης σε διάφορες γλωσσολογικές θεωρίες. Στη γενετική γλωσσολογία, η μορφολογία θεωρείται μέρος της καθολικής γραμματικής, ενώ σε άλλες προσεγγίσεις, όπως η λεξική φωνολογία, εξετάζεται η σχέση μεταξύ μορφολογίας και φωνολογίας. Επιπλέον, η μορφολογία συνδέεται στενά με τη σύνταξη, καθώς η εσωτερική δομή των λέξεων επηρεάζει τη δομή των προτάσεων (Audring & Masini, 2019, σελ. 48).

Στη μορφολογία, τα μορφήματα θεωρούνται οι μικρότερες μονάδες με σημασιολογικό ή γραμματικό περιεχόμενο. Διακρίνονται σε ελεύθερα μορφήματα, που μπορούν να σταθούν μόνα τους ως λέξεις, και σε δεσμευμένα μορφήματα, που εμφανίζονται μόνο σε συνδυασμό με άλλα. Η μελέτη των μορφημάτων περιλαμβάνει την ανάλυση της κλίσης (π.χ. αλλαγές σε χρόνο, αριθμό, πτώση) και της παραγωγής, δηλαδή δημιουργίας νέων λέξεων μέσω προσφυμάτων (Ράλλη, 2005, σελ. 18). Οι γλώσσες ταξινομούνται συχνά με βάση την πολυπλοκότητα και τον τύπο της μορφολογίας τους. Υπάρχουν οι αναλυτικές γλώσσες, όπου οι γραμματικές σχέσεις εκφράζονται κυρίως μέσω ξεχωριστών λέξεων, και οι συνθετικές γλώσσες, όπου οι γραμματικές πληροφορίες ενσωματώνονται στις λέξεις μέσω προσφυμάτων. Μια υποκατηγορία των συνθετικών γλωσσών είναι οι πολυσυνθετικές γλώσσες, όπου μια μόνο λέξη μπορεί να περιλαμβάνει πολλές μορφολογικές πληροφορίες (Audring & Masini, 2019, σελ. 52).

Η μορφολογία συνδέεται στενά με άλλους κλάδους της γλωσσολογίας, όπως η φωνολογία, η σύνταξη και η σημασιολογία. Τέλος, η σύγχρονη μορφολογική έρευνα εστιάζει σε διάφορα θέματα όπως η επαφή μορφολογίας και σύνταξης, η υπολογιστική μορφολογία και η ψυχολογολογική προσέγγιση της μορφολογικής επεξεργασίας.

3.2 Η μορφολογία των λέξεων στη Β/θμια Εκπαίδευση

Η διδασκαλία της μορφολογίας στη Β/θμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα εντάσσεται στο πλαίσιο της γλωσσικής παιδείας που παρέχεται στους μαθητές μέσω των μαθημάτων της Νεοελληνικής Γλώσσας και της Λογοτεχνίας. Στόχος είναι η καλλιέργεια της γλωσσικής

συνείδησης, η ενίσχυση της γραμματικής επάρκειας και η ανάπτυξη δεξιοτήτων ανάλυσης και κατανόησης της γλώσσας.

Στα σχολικά εγχειρίδια της Β/θμιας Εκπαίδευσης, η μορφολογία διδάσκεται μέσα από τη μελέτη των μορφημάτων, δηλαδή των μικρότερων μονάδων της γλώσσας που φέρουν σημασία ή γραμματική λειτουργία. Οι μαθητές διδάσκονται βασικές κατηγορίες μορφημάτων, όπως τα παραγωγικά και κλιτικά, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην κλίση των ρημάτων, των ουσιαστικών και των επιθέτων, καθώς και στις διαδικασίες σχηματισμού νέων λέξεων μέσω παραγωγής και σύνθεσης (ΙΕΠ, 2021). Η μορφολογία θεωρείται απαραίτητο εργαλείο για την κατανόηση του μηχανισμού της γλώσσας. Μέσα από τη διδασκαλία της, οι μαθητές μαθαίνουν να αναγνωρίζουν και να αναλύουν τη δομή των λέξεων, γεγονός που τους βοηθά να βελτιώσουν τη γραπτή και προφορική τους έκφραση. Η διδασκαλία εστιάζει συχνά σε πρακτικές ασκήσεις, όπως ο εντοπισμός των μορφημάτων σε λέξεις ή η διάκριση παραγωγικών και κλιτικών μορφημάτων. Επίσης, μέσω παραδειγμάτων από τη σύγχρονη ελληνική γλώσσα, οι μαθητές ενθαρρύνονται να αντιληφθούν πώς οι μορφολογικές δομές επηρεάζουν τη σημασία και τη χρήση των λέξεων στην καθημερινή επικοινωνία (Γεωργακάκης, 2020, σελ. 75).

Παρά τα οφέλη της διδασκαλίας της μορφολογίας, υπάρχουν προκλήσεις στη Β/θμια Εκπαίδευση. Οι μαθητές συχνά δυσκολεύονται να κατανοήσουν τις έννοιες που σχετίζονται με τη μορφολογία, κυρίως λόγω της αφαιρετικής φύσης των γλωσσικών φαινομένων. Η διδασκαλία της μορφολογίας συνδέεται άμεσα με άλλες γλωσσικές δεξιότητες όπως η κατανόηση κειμένου και η παραγωγή γραπτού λόγου. Μαθητές που κατανοούν τις μορφολογικές δομές είναι σε θέση να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους, να γράψουν με μεγαλύτερη ακρίβεια και να κατανοήσουν πιο σύνθετα κείμενα.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι κατά την εκπαιδευτική διαδικασία ο εκπαιδευτικός δεν αναλώνεται τόσο στη λεπτομερή ανάλυση της θεωρίας της μορφολογίας ούτε στην επιστημονική ανάλυση των μορφημάτων-προσφυσμάτων, αλλά μέσω των ασκήσεων μυεί τους μαθητές στη μεθοδολογία της ανάλυσης και σύνθεσης, κλίσης, παραγωγής και μετατροπής και φυσικά στις νοηματικές διαφορές μεταξύ αυτών.

3.3 Η μορφολογία κατά τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στην Γ' Γυμνασίου

Σύμφωνα με το ΔΕΠΣ-ΑΠΣ, όπως προαναφέρθηκε και στις προηγούμενες ενότητες, ένας από τους στόχους του μαθήματος είναι η κατανόηση από τους μαθητές της διαχρονικής διάστασης της ελληνικής γλώσσας ως δημιουργού και φορέα ιδεών και αξιών του ελληνικού πολιτισμού. Η μελέτη και διδασκαλία της μορφολογίας των λέξεων, μπορεί να λειτουργήσει άμεσα στην κατανόηση αυτής της «συνέχειας», καθώς οι μαθητές εξοικειώνονται με τα συνθετικά μέρη των λέξεων, τα μορφήματα και τα προσφύματα τόσο των ΑΕ όσο και των ΝΕ και είναι ικανοί να προχωρήσουν σε σύγκριση ή κριτική μελέτη των αλλαγών. Στις υπο-ενότητες που ακολουθούν θα μελετήσουμε αναλυτικότερα κάποια βασικά γραμματικά φαινόμενα που διδάσκονται στην Γ' τάξη του Γυμνασίου, δηλαδή των παραθετικών, των ρημάτων και των ουσιαστικών και το πώς αυτά προσεγγίζονται μέσα από ένα μορφολογικό πρίσμα.

3.3.1 Η διδασκαλία των παραθετικών και των επιρρημάτων

Η γραμματική που αφορά τα παραθετικά των επιθέτων και των επιρρημάτων διδάσκεται στη δεύτερη ενότητα. Το απόσπασμα κειμένου που τη συνοδεύει είναι του Λυσία «Επιτάφιος τοις Κορινθίων Βοηθοίς 79-81». Μεταξύ άλλων, κάποιοι ειδικοί διδακτικοί στόχοι της ενότητας είναι οι μαθητές «να εντοπίσουν οι μαθητές τα γλωσσικά μέσα (χρήση υπερθετικού βαθμού, αντιθετικά ζεύγη) που χρησιμοποιεί ο ρήτορας και να αξιολογήσουν τη συμβολή τους στην αποτελεσματικότητα του λόγου» (Βιβλίο εκπαιδευτικού, ΑΕΓ Γ' Γυμνασίου, σελ. 28) και ταυτόχρονα να αντιληφθούν ότι η χρήση των διαφόρων μορφών του υπερθετικού βαθμού από τον ρήτορα δίνει τη δυνατότητα να τονιστεί η σημασία της θυσίας και να προσδοθεί ένας μεγαλοπρεπής τόνος στον λόγο (Βιβλίο εκπαιδευτικού, ΑΕΓ Γ' Γυμνασίου, σελ. 29).

Πιο συγκεκριμένα, στην Ενότητα 2 διδάσκονται τα παραθετικά των δευτερόκλιτων και τριτόκλιτων επιθέτων, ομαλών και κάποιων βασικών ανώμαλων παραθετικών. Επίσης, διδάσκονται οι περιφραστικοί τύποι των παραθετικών αλλά αναφέρονται και τα επίθετα που δεν σχηματίζουν παραθετικά. Στα παραδείγματα λέξεων που χρησιμοποιούνται παρατηρείται σταδιακή αύξηση της δυσκολίας και της περιπλοκότητας. Αρχικά, χρησιμοποιούνται παραδείγματα λέξεων που ακουστικά είναι γνωστά στο μαθητή από τα

NE (π.χ. *ξηρός-ξηρότερος-ξηρότατος*) αλλά στην προκειμένη περίπτωση υπάρχει διαφορά στην ορθογραφία με βάση τη γραμματική της ΑΕ (π.χ. *σοφός-σοφώτερος-σοφώτατος*). Παράλληλα, το βιβλίο του εκπαιδευτικού αναφέρει ότι στον πίνακα των ανωμάτων εντοπίζονται μορφές με ευρεία χρήση στη ΝΕ και προτρέπει τον εκπαιδευτικό να τα τονίσει στους μαθητές και να τους ζητήσει να θυμηθούν χαρακτηριστικές φράσεις της ΝΕ που τα περιλαμβάνουν (π.χ. το μη χείρον βέλτιστον, ως επί το πλείστον κλπ) (Βιβλίο εκπαιδευτικού, ΑΕΓ Γ' Γυμνασίου, σελ.32). Το γεγονός ότι οι συγγραφείς του βιβλίου θεωρούν πως οι φράσεις αυτές είναι ευρέως γνωστές από μαθητές της συγκεκριμένης ηλικίας, μπορεί να αποτελέσει ένα ακόμη σημείο για συζήτηση, καθώς στην πλειοψηφία τους, οι εκφράσεις αυτές δεν χρησιμοποιούνται στην καθημερινότητά τους. Ενδεχομένως όμως, αν θέλουμε να το ερμηνεύσουμε με θετικό πρόσημο, μπορούμε να πούμε ότι η διεργασία αυτή μπορεί να αποτελέσει έναυσμα για την εκμάθηση ανάλογων εκφράσεων και τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου των μαθητών/τριών.

□ Ο πίνακας που ακολουθεί περιλαμβάνει τα πλέον εύχρηστα επίθετα που σχηματίζουν ανώμαλα παραθετικά:

δετικός	συγκριτικός	υπερθετικός
ἀγαθός	ὁ, ἡ ἀμείνων, τὸ ἄμεινον ὁ, ἡ βελτίων, τὸ βέλτιον ὁ, ἡ κρείττων, τὸ κρεῖττον ὁ, ἡ λῶων, τὸ λῶον	ἄριστος, -η, -ον βέλτιστος, -η, -ον κράτιστος, -η, -ον λῶστος, -η, -ον
κακός	ὁ, ἡ κακίων, τὸ κάκιον ὁ, ἡ χείρων, τὸ χείρον	κάκιστος, -η, -ον χείριστος, -η, -ον
καλός	ὁ, ἡ καλλίων, τὸ κάλλιον	κάλλιστος, -η, -ον
μέγας	ὁ, ἡ μείζων, τὸ μείζον	μέγιστος, -η, -ον
μικρός	ὁ, ἡ ἐλάττων, τὸ ἔλαττον	ἐλάχιστος, -η, -ον
ὀλίγος	ὁ, ἡ μείων, τὸ μείον	ὀλίγιστος, -η, -ον
πολύς	ὁ, ἡ πλείων, τὸ πλέον	πλεῖστος, -η, -ον

Εικόνα 3

Πηγή: Σχολικό εγχειρίδιο ΑΕ, σελίδα 19

Στη συνέχεια παρατίθεται συνοπτικά η γραμματική που αφορά το σχηματισμό ομαλών παραθετικών των επιρρημάτων και ένας σύντομος πίνακας με τα σημαντικότερα ανώμαλα παραθετικά επιρρημάτων, αυτών δηλαδή που απαντώνται συχνότερα στα κείμενα. Τέλος, στις ασκήσεις της ενότητας βρίσκουμε τρεις ασκήσεις που αφορούν το σχηματισμό παραθετικών, μέτριας έως χαμηλής δυσκολίας. Στο βιβλίο του εκπαιδευτικού

όμως υπάρχουν συμπληρωματικές ασκήσεις πιο αυξημένης δυσκολίας, όπως για παράδειγμα, ο εντοπισμός παραθετικών σε ένα κείμενο άγνωστο για τον μαθητή, ο σχηματισμός παραθετικών στα πλαίσια μιας πρότασης και συντακτική αναγνώριση αυτών. Κάτι που αξίζει να σχολιάσουμε κλείνοντας, είναι το γεγονός ότι δεν παρατηρούμε κάποια λογική συνέχεια στη διαβάθμιση της δυσκολίας των ασκήσεων, καθώς στο σχολικό εγχειρίδιο βλέπουμε ασκήσεις χαμηλής δυσκολίας και στο βιβλίο του εκπαιδευτικού αρκετά δυσκολότερες ασκήσεις, επομένως δεν υπάρχουν ασκήσεις μεσαίας δυσκολίας, έτσι ώστε ο εκπαιδευτικός να μπορεί να επιλέξει εκείνες που ανταποκρίνονται καλύτερα στις μαθησιακές ανάγκες του εκάστοτε τμήματος.

3.3.2 Η διδασκαλία των ρημάτων

Η γραμματική που αφορά τη διδασκαλία των ρημάτων ξεκινά στην Ενότητα 3, με την διδασκαλία των συνηρημένων ρημάτων με αφορμή ρήματα που βρίσκονται στο συνοδευτικό κείμενο. Αρχικά, η γραμματική αναφέρει σε ένα πιο γενικό πλαίσιο, τις τάξεις των συνηρημένων και τη διαδικασία σχηματισμού αυτών. Στη συνέχεια, παρατίθενται λεπτομερέστερες οδηγίες σχετικά με τον σχηματισμό συνηρημένων ρημάτων Α' τάξης (σε -άω, -ώ). Οι γραμματικοί πίνακες της ενότητας δεν είναι συμπληρωμένοι, αλλά μαθητές και εκπαιδευτικός αναμένονται να τους συμπληρώσουν κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Ο βασικός λόγος είναι να δοθεί βήμα και ευκαιρίες προς συζήτηση σχετικά με τον σχηματισμό τους, ενισχύοντας τη διαδραστικότητα της διδασκαλίας. Στην Ενότητα 4, συνεχίζεται με την ίδια τακτική η διδασκαλία των συνηρημένων ρημάτων Β' τάξης (σε -έω, -ώ) και στην Ενότητα 5 ολοκληρώνεται το θέμα με τη διδασκαλία των συνηρημένων ρημάτων Γ' τάξης (σε -όω, -ώ). Φυσικά, στο τέλος κάθε ενότητας υπάρχουν ανάλογες ασκήσεις, χαμηλής δυσκολίας για την εξοικείωση των μαθητών.

Η διδασκαλία των ρημάτων συνεχίζεται στην Ενότητα 6, με την εισαγωγή στον Αόριστο β' της ενεργητικής και μέσης φωνής. Εδώ βλέπουμε ότι υπάρχει άμεση αναφορά στη μορφολογία και τα δομικά μέρη των ρημάτων Αορίστου β', με αναλυτική εξήγηση το κάθε ένα, έτσι ώστε ο μαθητής να εξοικειωθεί με το σχηματισμό του ομαλού Αορίστου β' ενεργητικής και μέσης φωνής και τη μελέτη κάποιων ανώμαλων περιπτώσεων (Βιβλίο εκπαιδευτικού, ΑΕΓ Γ' Γυμνασίου, σελ.57).

Σχηματισμός οριστικής αορίστου β'					
αύξηση			θέμα β' αορίστου		καταλήξεις παρατατικού
ε.φ.	ἔ	-	βαλ	-	ον
μ.φ.	έ	-	βαλ	-	όμην

Εικόνα 4
Πηγή: Σχολικό εγχειρίδιο ΑΕ, σελίδα 48

Στη συνέχεια της ενότητας παρατίθενται οι πίνακες των ρημάτων που ακολουθούν την ίδια τακτική με τις τρεις προηγούμενες ενότητες και τέλος ένας πίνακας με τα συνηθέστερα ρήματα Αορίστου β'. Παρατηρείται και στην ενότητα αυτή – σε συμφωνία με την στοχοθεσία της Γ' Τάξης – ότι οι ρηματικοί τύποι που επιλέγονται είναι απλοί και φυσικά εύχρηστοι στα ΝΕ, έτσι οι μαθητές να προβαίνουν σε μια λιγότερο κοπιαστική σύνδεση της χρήσης και σύγκρισης των ΑΕ με τα ΝΕ.

Στην Ενότητα 7, το επίπεδο ανεβαίνει και οι μαθητές εισάγονται στην γραμματική που αφορά τον μέλλοντα και τον αόριστο των ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων ενεργητικής και μέσης φωνής, ακολουθώντας την ίδια δομή όπως αναφέρθηκε προηγουμένως. Στην Ενότητα 8, διδάσκονται οι παθητικοί χρόνοι των φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων ρημάτων και με αυτή ολοκληρώνονται οι ενότητες που αφορούν τη διδασκαλία των ρημάτων. Το περιεχόμενο των ενοτήτων αυτών είναι αρκετά δυσνόητο από τους μαθητές, καθώς αδυνατούν να κατανοήσουν επακριβώς τις διαφορές μεταξύ αυτών των χρόνων, των διαθέσεων και των φωνών του ρήματος και πολύ συχνά είτε βρίσκονται εκτός ύλης, είτε διδάσκονται πολύ συνοπτικά από τους εκπαιδευτικούς. Αντίστοιχα, στο βιβλίο του εκπαιδευτικού δεν υπάρχουν εκτενείς πρόσθετες οδηγίες για τις ενότητες αυτές, οπότε το γεγονός αυτό συμπληρώνει την επιφανειακή διδασκαλία που προαναφέρθηκε.

3.3.3 Η διδασκαλία των ουσιαστικών

Κλείνοντας την ενότητα αυτή, θα περιηγηθούμε στο θέμα της διδασκαλίας των ουσιαστικών. Οι μαθητές έχουν διδαχθεί την α', β' και γ' κλίση των ουσιαστικών στην Α' και Β' τάξη του Γυμνασίου, επομένως οι γραμματικές ασκήσεις του σχολικού εγχειριδίου ξεκινούν με την απαραίτητη επανάληψη και ανακεφαλαίωση.

Από την 6^η Ενότητα και έπειτα, ξεκινούν να διδάσκονται ορισμένα επιπλέον ουσιαστικά της γ' κλίσης που παρουσιάζουν κάποιες ιδιαιτερότητες ή και ανωμαλίες. Συγκεκριμένα, η διδασκαλία των ουσιαστικών ξεκινά με τα ουσιαστικά «γυνή» και «παῖς», παρ' όλα αυτά βλέπουμε ότι στο σχολικό εγχειρίδιο δεν υπάρχουν ασκήσεις σχετικές με την κλίση αυτών των ουσιαστικών. Παράλληλα, στο βιβλίο του εκπαιδευτικού, δίνονται οι οδηγίες συσχέτισης αυτών με παλαιότερη γνώση, όπως η κλίση του ουσιαστικού «φύλαξ» ή «Αρκάς», τα οποία απαντώνται μέσα στο κείμενο και προτείνεται η υπενθύμιση παραδειγμάτων από την καθημερινή ζωή, όπως για παράδειγμα το «Νοσοκομείο Παίδων» (Βιβλίο εκπαιδευτικού, ΑΕΓ Γ' Γυμνασίου, σελ.58). Τέλος, στο ίδιο βιβλίο (σελ. 59), υπάρχει και μια πρόταση άσκησης εμπέδωσης του θέματος, αυξημένης δυσκολίας.

Στην 7^η ενότητα, η διδασκαλία των ουσιαστικών συνεχίζεται με τα μεταπλαστά «ναῦς» και «χείρ». Παρατηρούμε, ότι κατά την επεξήγηση των πινάκων, στο σχολικό βιβλίο γίνεται άμεση αναφορά σε παραδείγματα από τη ΝΕ (π.χ. ναύσταθμος, νηοπομπή, χειροποίητος, χειροτεχνία), έτσι ώστε οι μαθητές να συνδέσουν τις ιδιαιτερότητες αυτών των ουσιαστικών, με την ιδιαίτερη χρήση τους και στη ΝΕ. Στο τέλος αυτής της ενότητας παρατίθεται και μια σχετική άσκηση. Παράλληλα, στο βιβλίο του εκπαιδευτικού δίνεται ρητή οδηγία για την επισήμανση των ιδιαιτεροτήτων στον τονισμό και την περαιτέρω σύνδεση με φράσεις και εκφράσεις που χρησιμοποιούνται στη ΝΕ και προτείνονται οι ανάλογες ασκήσεις.

Συνολικά, στην Γ' τάξη του Γυμνασίου, η κλίση των ουσιαστικών δεν καταλαμβάνει μεγάλο μέρος της ύλης, τουναντίον, γίνεται μικρή αναφορά μόνο σε δύο από τις δώδεκα ενότητες, εν συντομία και χωρίς πολλές συμπληρωματικές ασκήσεις. Αυτό δημιουργεί από μόνο του μια μικρή αναντιστοιχία μεταξύ των στόχων και της ύλης, καθώς τα ουσιαστικά αποτελούν πυλώνα σύνδεσης ΑΕ και ΝΕ, αλλά το θέμα αυτό θα αναλυθεί πιο λεπτομερώς στην επόμενη ενότητα.

4. Αναντιστοιχίες Αναλυτικού Προγράμματος, διδακτέας ύλης και σχολικών εγχειριδίων

Στις προηγούμενες ενότητες αναλύσαμε τα ζητούμενα και τους στόχους που τίθενται μέσα στο Αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών της Γ' τάξης του γυμνασίου στους τομείς της ετυμολογίας και της μορφολογίας. Παρ' όλα αυτά, εμβαθύνοντας περισσότερο στη συνδυαστική ανάγνωση του ΑΠ, της διδακτέας ύλης και λαμβάνοντας υπόψιν την πρακτική διδακτική εμπειρία της ερευνήτριας, παρατηρείται πλήθος αναντιστοιχιών μεταξύ των τριών προαναφερθέντων πυλώνων της διδασκαλίας. Αυτές οι αναντιστοιχίες δημιουργούν προκλήσεις για τους εκπαιδευτικούς και επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας. Παρακάτω αναλύονται οι κυριότερες αποκλίσεις που παρατηρούνται κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους.

Αρχικά, Σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα, στη Γ' τάξη του γυμνασίου δεν προβλέπεται η διδασκαλία συντακτικών φαινομένων. Η συντακτική ανάλυση, η οποία διδασκόταν στη Β' τάξη, έχει αφαιρεθεί από την επίσημη ύλη. Ωστόσο, σε αρκετά σχολεία οι εκπαιδευτικοί εξακολουθούν να διδάσκουν συντακτικά φαινόμενα κατά την ανάλυση κειμένων στην τάξη. Η πρακτική αυτή αναδεικνύει τη διάσταση μεταξύ των κατευθύνσεων του Αναλυτικού Προγράμματος και των αναγκών της διδασκαλίας, καθώς οι εκπαιδευτικοί θεωρούν απαραίτητο να καλύψουν γνωστικά κενά ή να ενισχύσουν την κατανόηση των μαθητών μέσω συντακτικών αναλύσεων. Η πρακτική αυτή υποδηλώνει ότι το εγχειρίδιο και το Αναλυτικό Πρόγραμμα δεν παρέχουν επαρκή στήριξη στη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών κειμένων. Οι εκπαιδευτικοί αναγκάζονται να συμπληρώσουν τα κενά με δικές τους μεθόδους, γεγονός που οδηγεί σε έλλειψη ομοιομορφίας στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Επιπλέον, Το Αναλυτικό Πρόγραμμα δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ικανότητα των μαθητών να παράγουν λέξεις στην αρχαία ελληνική και τη νέα ελληνική, καθώς και να αναγνωρίζουν ομόρριζες λέξεις. Ωστόσο, το σχολικό εγχειρίδιο δεν περιλαμβάνει ικανοποιητικό αριθμό ασκήσεων που να υποστηρίζουν αυτόν τον στόχο. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η ενότητα 2 στη σελίδα 17, η οποία περιλαμβάνει σχετικές ασκήσεις, αλλά η σελίδα αυτή θεωρείται εκτός ύλης για τη σχολική χρονιά 2024-2025 (Διδακτέα ύλη, ΙΕΠ, σελ.32). Αυτή η έλλειψη δημιουργεί κενά στη διδασκαλία και περιορίζει τις

δυνατότητες των μαθητών να αναπτύξουν δεξιότητες λεξιλογικού και γλωσσικού εμπλουτισμού. Οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται αντιμέτωποι με την πρόκληση να αναζητήσουν πρόσθετο υλικό ή να δημιουργήσουν ασκήσεις από το μηδέν, γεγονός που αυξάνει τον φόρτο εργασίας και μειώνει τον χρόνο που διατίθεται για την εμβάθυνση στην υπόλοιπη ύλη (Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων, 2023).

Στη συνέχεια, όσον αφορά τα παραθετικά των επιθέτων, σύμφωνα με τις οδηγίες στη διδακτέα ύλη, η διδασκαλία πρέπει να επικεντρώνεται κυρίως στα ομαλά παραθετικά (Διδακτέα Ύλη, ΙΕΠ, σελ.33). Ωστόσο, το κείμενο της ενότητας 2 (Σχολικό Εγχειρίδιο, σελ.14), το οποίο χρησιμοποιείται ως σημείο αναφοράς, περιλαμβάνει κυρίως ανώμαλα παραθετικά και μόνο δύο παραδείγματα ομαλών παραθετικών (*εύδαιμονεστάτους, άξιους*). Η αναντιστοιχία αυτή δυσχεραίνει την κατανόηση της συγκεκριμένης γραμματικής ενότητας και ενδέχεται να προκαλέσει σύγχυση στους μαθητές. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να εξισορροπήσουν την προσέγγισή τους, δίνοντας έμφαση στα ομαλά παραθετικά μέσω πρόσθετων παραδειγμάτων, αλλά αυτό απαιτεί επιπλέον διδακτικό χρόνο και προετοιμασία. Η ανάγκη αυτή καθιστά φανερή την έλλειψη συνέχειας μεταξύ του θεωρητικού πλαισίου του Αναλυτικού Προγράμματος και του περιεχομένου του εγχειριδίου.

Τέλος, ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα αφορά τα λεξιλογικά και ετυμολογικά θέματα, τα οποία βρίσκονται στο β' μέρος όλων των ενοτήτων. Παρά το γεγονός ότι τα θέματα αυτά αποτελούν ζωτικό τμήμα της κατανόησης της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, το β' μέρος θεωρείται εκτός ύλης για τη σχολική χρονιά 2024-2025 (Διδακτέα ύλη, ΙΕΠ, 2024-2025). Αυτή η απόφαση στερεί από τους μαθητές την ευκαιρία να εμβαθύνουν στη δομή και την εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας, περιορίζοντας τη σφαιρική τους κατανόηση. Η απομάκρυνση αυτών των θεμάτων από την ύλη δημιουργεί ένα σημαντικό κενό στη γλωσσική εκπαίδευση και έρχεται σε αντίθεση με τους στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος, το οποίο στοχεύει στην ενίσχυση της γλωσσικής και πολιτιστικής καλλιέργειας των μαθητών.

Συμπερασματικά, οι παραπάνω αναντιστοιχίες καταδεικνύουν την ανάγκη για επανεξέταση του Αναλυτικού Προγράμματος και των σχολικών εγχειριδίων, ώστε να επιτευχθεί μεγαλύτερη συνέπεια και συνοχή στη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών στη Γ' τάξη του γυμνασίου. Μια πιο ευέλικτη και προσαρμοσμένη προσέγγιση θα μπορούσε να βελτιώσει την ποιότητα της εκπαίδευσης και να ανταποκριθεί καλύτερα στις ανάγκες τόσο των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών.

Μεθοδολογία έρευνας

Η ανάλυση του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών, της διδακτέας ύλης και των σχολικών εγχειριδίων κατέδειξε ορισμένες σημαντικές αναντιστοιχίες που επηρεάζουν τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Οι διαπιστώσεις αυτές ανέδειξαν τα διάφορα ζητήματα τόσο σε επίπεδο θεωρητικής προσέγγισης όσο και πρακτικής εφαρμογής της γλωσσικής διδασκαλίας, δημιουργώντας την ανάγκη για μια πιο ουσιαστική και αποτελεσματική εκπαιδευτική πρακτική. Σε αυτό το πλαίσιο, προέκυψε η ανάγκη για την εκπόνηση έρευνας, θέτοντας συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα που στοχεύουν στη διερεύνηση της συμβολής της ετυμολογίας και της μορφολογίας στη διδακτική διαδικασία και στη βελτίωση της γλωσσικής επίγνωσης των μαθητών.

Για την παρούσα εργασία, έχει χρησιμοποιηθεί μια πολυμεθοδική ερευνητική προσέγγιση. Για το πρώτο και θεωρητικό μέρος έχει χρησιμοποιηθεί η βιβλιογραφική έρευνα, η οποία βοηθά τον ερευνητή να εντοπίσει προηγούμενο σχετικό ερευνητικό έργο άλλων ερευνητών που έχουν ασχοληθεί με το ίδιο θέμα (Μπινιώρης, 2013, σελ. 5). Με άλλα λόγια, ο ερευνητής δε συλλέγει αυτοπροσώπως τα προς ανάλυση δεδομένα, αλλά επιχειρεί μια ανασκόπηση της ήδη υπάρχουσας, σχετικής βιβλιογραφίας (Τσοπάνογλου, 2010, σελ. 26). Η αναφορά στις εργασίες άλλων ερευνητών αποτελεί σημαντική βάση για την ενίσχυση της ορθότητας των σκέψεών του, ενώ ο αριθμός των σχετικών ερευνητικών εργασιών επιβεβαιώνει τη σοβαρότητα του θέματος. Μέσω αυτής της διαδικασίας, ο ερευνητής έχει αποκτήσει μια βαθύτερη κατανόηση του προβλήματος, ενώ πιθανόν έχει αναπτύξει τη δική του άποψη και έχει προσδιορίσει το επιστημονικό πλαίσιο στο οποίο θα συνεχίσει την έρευνά του (Μπινιώρης, 2013, σελ. 5).

Για το ερευνητικό μέρος, έχει χρησιμοποιηθεί η περιγραφική (ποιοτική και ποσοτική) έρευνα με μη-πειραματικό χαρακτήρα. Με τη συγκεκριμένη μέθοδο, ο ερευνητής συλλέγει δεδομένα με συγκεκριμένα εργαλεία στην προσπάθεια να αποτυπωθεί η άποψη-περιγραφή του δείγματος για διάφορα φαινόμενα που έζησαν ή αντιμετώπισαν καθώς και τις προτάσεις τους για βελτίωση (Μπινιώρης, 2013, σελ. 6). Το βασικό ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα εργασία είναι το μη δομημένο ερωτηματολόγιο (Μπινιώρης, 2013, σελ. 10), το οποίο περιείχε ερωτήματα ανοιχτού και κλειστού τύπου, χωρίς προκαθορισμένη σειρά. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου επιτρέπουν την άμεση σύγκριση απαντήσεων διαφορετικών ερωτώμενων και διευκολύνουν την εξαγωγή στατιστικών συμπερασμάτων και απεικονίσεων (Cohen et al., 2008). Παράλληλα, καθώς η

άποψη των ερωτώμενων – και η αιτιολόγηση αυτής - είναι σημαντική για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων, οι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου θεωρούνται καταλληλότερες (Cohen et al., 2008). Συμπερασματικά, το βασικό πλεονέκτημα αυτού του εργαλείου είναι σύμφωνα με τους (Cohen et al., 2008) η ευχρηστία, η ευκολία στην ανάλυση και η δυνατότητα να συμπληρωθούν χωρίς να είναι απαραίτητη η παρουσία του ερευνητή.

Τα ερωτηματολόγια δομήθηκαν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο και στις δύο περιπτώσεις. Οι πρώτες 4 ερωτήσεις καλούσαν τους ερωτώμενους να βαθμολογήσουν την αποτελεσματικότητα και πληρότητα του σχολικού εγχειριδίου και του μαθήματος εν γένει. Το δεύτερο μέρος, αποτελούνταν από 4 ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, στις οποίες κλήθηκαν να εκφράσουν ελεύθερα την προσωπική τους άποψη σχετικά με την επάρκεια, την αποτελεσματικότητα, την δυσκολία και το ενδιαφέρον του μαθήματος. Στο παράρτημα παρατίθενται αναλυτικά τα ερωτηματολόγια και των δυο ομάδων.

5.1. Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Η παρούσα έρευνα έχει ως κύριο στόχο τη μελέτη του τρόπου διδασκαλίας του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' Γυμνασίου, και την αναζήτηση των απόψεων τόσο των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών, σχετικά με αυτό. Η έρευνα αποσκοπεί στην κατανόηση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι μαθητές, των απόψεών τους σχετικά με τη χρησιμότητα και το ενδιαφέρον του μαθήματος, καθώς και της στάσης τους απέναντι στα διδασκόμενα θέματα. Παράλληλα, εξετάζεται η οπτική των εκπαιδευτικών σχετικά με την καταλληλότητα του Αναλυτικού Προγράμματος, των σχολικών εγχειριδίων και των διδακτικών πρακτικών που εφαρμόζονται.

Ένας σημαντικός σκοπός της έρευνας είναι η αποτύπωση των αναντιστοιχιών που μπορεί να υφίστανται μεταξύ του Αναλυτικού Προγράμματος, της διδακτέας ύλης και των πραγματικών αναγκών των μαθητών και εκπαιδευτικών. Μέσα από την έρευνα επιδιώκεται να προσδιοριστούν πιθανοί τρόποι βελτίωσης της διδακτικής προσέγγισης, ώστε το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών να καταστεί πιο ουσιαστικό και ελκυστικό προς τους μαθητές αλλά και αποτελεσματικό, με βάση τους στόχους που θέτει το Υπουργείο Παιδείας.

Ειδικότερα, η έρευνα επιδιώκει:

1. Να καταγράψει τις απόψεις των μαθητών σχετικά με τη δυσκολία και το ενδιαφέρον που παρουσιάζει το μάθημα.

2. Να εξετάσει τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για το πόσο επαρκές είναι το υπάρχον Αναλυτικό Πρόγραμμα και τα σχολικά εγχειρίδια.
3. Να εντοπίσει τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί στη διδασκαλία και μάθηση των Αρχαίων Ελληνικών.
4. Να διερευνήσει τρόπους με τους οποίους θα μπορούσε να βελτιωθεί η εμπειρία διδασκαλίας και μάθησης.

5.2. Ερευνητικά ερωτήματα

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, η έρευνα διαρθρώνεται γύρω από τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

1. Πώς αξιολογούν οι μαθητές το ενδιαφέρον και τη δυσκολία του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' Γυμνασίου;
2. Ποιοι παράγοντες συμβάλλουν στις αντιλήψεις των μαθητών σχετικά με τη χρησιμότητα του μαθήματος;
3. Σε ποιο βαθμό θεωρούν οι εκπαιδευτικοί ότι το Αναλυτικό Πρόγραμμα και τα σχολικά εγχειρίδια ανταποκρίνονται στις ανάγκες των μαθητών;
4. Ποιες είναι οι κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά τη διδασκαλία του μαθήματος;
5. Ποιες πρακτικές ή μεθοδολογίες διδασκαλίας θεωρούνται πιο αποτελεσματικές από τους εκπαιδευτικούς;
6. Υπάρχουν αναντιστοιχίες μεταξύ του Αναλυτικού Προγράμματος, της διδακτέας ύλης και των σχολικών εγχειριδίων; Αν ναι, πώς αυτές επηρεάζουν τη διδασκαλία και τη μάθηση;
7. Πώς μπορούν να βελτιωθούν το Αναλυτικό Πρόγραμμα, η διδακτέα ύλη και τα σχολικά εγχειρίδια για την καλύτερη υποστήριξη μαθητών και εκπαιδευτικών;

Τα παραπάνω ερωτήματα αποτέλεσαν τη βάση για τη συλλογή δεδομένων μέσω των ερωτηματολογίων που διανεμήθηκαν σε μαθητές και εκπαιδευτικούς. Τα αποτελέσματα της

έρευνας θα συμβάλουν στην ανάπτυξη προτάσεων για τη βελτίωση της διδακτικής προσέγγισης του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στη Β/θμια Εκπαίδευση. Οι προτάσεις αυτές θα παρουσιαστούν σε επόμενη ενότητα.

5.3. Το Δείγμα

Το δείγμα της παρούσας έρευνας περιλαμβάνει συνολικά 55 άτομα, εκ των οποίων 28 είναι εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που διδάσκουν το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' Γυμνασίου και 27 είναι μαθητές της ίδιας εκπαιδευτικής βαθμίδας. Οι εκπαιδευτικοί προέρχονται από διαφορετικά σχολεία της επικράτειας, τόσο δημόσια όσο και ιδιωτικά, ενώ οι μαθητές φοιτούν αποκλειστικά σε σχολεία του Νομού Σερρών. Η επιλογή αυτού του δείγματος επιτρέπει μια συγκριτική προσέγγιση των αντιλήψεων εκπαιδευτικών και μαθητών αναφορικά με τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών, παρέχοντας πολύτιμα δεδομένα για την αξιολόγηση της παρούσας εκπαιδευτικής πραγματικότητας.

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια, τα οποία διανεμήθηκαν τόσο στους εκπαιδευτικούς όσο και στους μαθητές. Σημειώνεται ότι δεν συλλέχθηκαν δημογραφικά στοιχεία όπως φύλο, ηλικία ή οικογενειακή κατάσταση, καθώς κρίθηκε ότι δεν ήταν άμεσα συναφή με το περιεχόμενο της έρευνας. Επιπλέον, η απουσία αυτών των στοιχείων αποσκοπούσε στην αποφυγή οποιασδήποτε προκατάληψης ή μεροληψίας κατά την ανάλυση των δεδομένων, διασφαλίζοντας έτσι την αντικειμενικότητα της ερευνητικής διαδικασίας.

5.4. Περιορισμοί της Έρευνας

Όπως συμβαίνει σε κάθε ερευνητική προσπάθεια, η παρούσα μελέτη αντιμετώπισε ορισμένους περιορισμούς που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την ερμηνεία των αποτελεσμάτων. Ένας βασικός περιορισμός αφορά την απουσία δημογραφικών στοιχείων, όπως η ηλικία, το φύλο, το επίπεδο σπουδών και η διδακτική εμπειρία των εκπαιδευτικών, καθώς κρίθηκε ότι δεν ήταν απαραίτητα για το ερευνητικό πλαίσιο. Ωστόσο, η συλλογή αυτών των δεδομένων θα μπορούσε να επιτρέψει μια βαθύτερη ανάλυση των αποτελεσμάτων και τη διερεύνηση πιθανών συσχετίσεων μεταξύ των προσωπικών

χαρακτηριστικών των εκπαιδευτικών και των απόψεών τους για τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών.

Ένας ακόμα περιορισμός σχετίζεται με την επιρροή παγιωμένων αντιλήψεων στις απαντήσεις των συμμετεχόντων, ιδιαίτερα όσον αφορά τους μαθητές. Οι στάσεις και οι απόψεις τους για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών ενδέχεται να έχουν διαμορφωθεί από τις εμπειρίες τους σε προηγούμενα σχολικά έτη ή από τη γενικότερη αντίληψη για τη δυσκολία και τη χρησιμότητα του μαθήματος. Αντίστοιχα, οι εκπαιδευτικοί μπορεί να έχουν επηρεαστεί από καθιερωμένες διδακτικές πρακτικές και προγράμματα σπουδών, γεγονός που μπορεί να έχει διαμορφώσει την προσέγγισή τους στη διδασκαλία.

Τέλος, η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο και σε δείγμα μαθητών και εκπαιδευτικών που διδάσκουν και φοιτούν σε συγκεκριμένες σχολικές μονάδες. Επομένως, τα αποτελέσματα δεν μπορούν να γενικευθούν απόλυτα σε όλο τον πληθυσμό της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς παράγοντες όπως η γεωγραφική περιοχή, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο και οι εκπαιδευτικές πολιτικές κάθε σχολείου μπορεί να επηρεάζουν τις αντιλήψεις και τις πρακτικές των συμμετεχόντων. Παρόλα αυτά, η έρευνα παρέχει σημαντικά ευρήματα που μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για περαιτέρω μελέτες με διευρυμένο δείγμα και περισσότερες μεταβλητές προς εξέταση.

6. Αποτελέσματα έρευνας - Αντιλήψεις μαθητών/-τριών και καθηγητών/-τριών για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στην Γ' Γυμνασίου

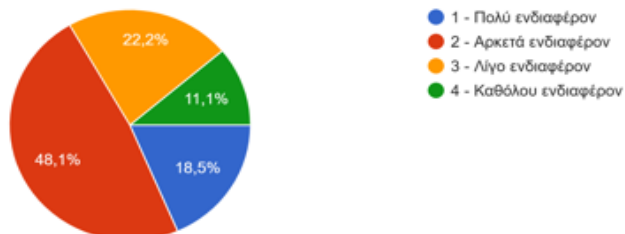
Στην ενότητα αυτή, θα παρουσιαστούν αναλυτικά τα αποτελέσματα από την έρευνα που διεξήχθη ανάμεσα σε καθηγητές και μαθητές σχετικά με τις προσωπικές τους απόψεις σχετικά με τη διδασκαλία του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' Γυμνασίου. Το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας Google Forms και τα διαγράμματα που θα παρατεθούν προέρχονται από την ίδια πλατφόρμα. Οι ερωτήσεις σχεδιάστηκαν όχι με γνώμονα την μετέπειτα αυστηρή στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων, αλλά με ενδιαφέρον και θέληση να αναζητήσουν τις ειλικρινείς απόψεις των μαθητών και των εκπαιδευτικών πάνω στο υπο-μελέτη θέμα

6.1. Αντιλήψεις μαθητών/μαθητριών για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στην Γ' Γυμνασίου

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της πρώτης ερώτησης (Πίνακας 1 – σχήμα 1) προκύπτει ότι, το 48,1% (13) των μαθητών/τριών, χαρακτήρισε το μάθημα «αρκετά ενδιαφέρον», 18,5% (5) το βρίσκει «πολύ ενδιαφέρον» και ένα συνολικό 33,3% (9) το βρίσκει «λίγο» ή «καθόλου ενδιαφέρον». Το 37% (10) των μαθητών θεωρεί ότι η πιο χρήσιμη δραστηριότητα στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών είναι οι λεξιλογικές και ετυμολογικές ασκήσεις, το 25,9% (7) υποστηρίζει ότι η πιο χρήσιμη δραστηριότητα είναι η συζήτηση για την ιστορική σημασία των κειμένων, ενώ η μετάφραση αρχαίων κειμένων και η συντακτική ανάλυση θεωρούνται χρήσιμες από το 18,5% (5) των μαθητών/τριών η καθεμία αντίστοιχα (Πίνακας 1 – σχήμα 2). Παράλληλα, το 63% (17) των μαθητών θεωρεί ότι το μάθημα τους βοηθά να κατανοήσουν καλύτερα την ΝΕ, ενώ το υπόλοιπο 37% (10), θεωρεί ότι δεν προσφέρει καμιά τέτοια βοήθεια (Πίνακας 2 – σχήμα 1).

Πόσο ενδιαφέρον βρίσκεis το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών;

27 απαντήσεις



Ποia από τις παρακάτω δραστηριότητες βρίσκεis πιο χρήσιμη στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών;

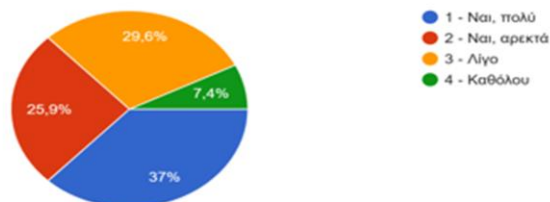
27 απαντήσεις



Πίνακας 1

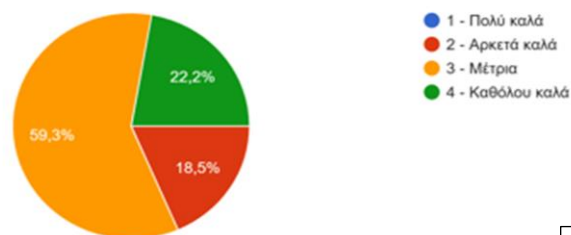
Πιστεύεις ότι το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών σε βοηθά να κατανοήσεις καλύτερα τη Νέα Ελληνική γλώσσα;

27 απαντήσεις



Σε ποιο βαθμό θεωρείς ότι το σχολικό βιβλίο καλύπτει τις ανάγκες σου για το μάθημα;

27 απαντήσεις



Πίνακας 2

Όσον αφορά τις ερωτήσεις που αφορούν το σχολικό εγχειρίδιο, το 59% (16) των μαθητών θεωρεί ότι καλύπτει τις ανάγκες τους σε μέτριο βαθμό, το 19% (5) «αρκετά καλά» και το 22% (6) «καθόλου καλά» (Πίνακας 2 – Σχήμα 2). Τέλος, στην ερώτηση «Πιστεύεις ότι θα έπρεπε να υπάρχει περισσότερη έμφαση στα λεξιλογικά και ετυμολογικά θέματα;», το 59% (16) τις εκατό απάντησε «αρκετά», ένα 19% (5) απάντησε «πολύ», ένα αντίστοιχο 19% (5) απάντησε «όχι ιδιαίτερα» και μόνο ένα 4% (1) απάντησε «καθόλου».

Στο πεδίο των ελεύθερων απαντήσεων, στην ερώτηση «Τι θα ήθελες να αλλάξει στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών ώστε να γίνει πιο ενδιαφέρον για σένα;» 10 από τους 27 μαθητές υπέδειξαν ότι θα ήθελαν να αλλάξει ο τρόπος διδασκαλίας, προτείνοντας να γίνει πιο διαδραστικό, βιωματικό και όχι τόσο εκτελεστικό, αφήνοντας περισσότερα περιθώρια στον μαθητή να αναζητήσει τη γνώση και όχι να τη λάβει απ' ευθείας από τον/την εκπαιδευτικό.

Συμμετέγων/ουσα Μαθητής/τρια (ΣΜ) 1: «Ο τρόπος που γίνεται το μάθημα, τα βιβλία και να χρησιμοποιούνται περισσότερο οι διαδραστικοί τώρα που υπάρχουν και να γίνεται το μάθημα από εκεί εφόσον τα βιβλία είναι κακογραμμένα»

ΣΜ 2: «Το μάθημα των αρχαίων θα έπρεπε να γίνετε πιο οπτικό ακουστικό υλικό και όχι τόσο με το βιβλίο»

ΣΜ 3: «Περισσότερες διαδραστικές ασκήσεις και δημιουργία καινούργιων βιβλίων ποιο κατανοητά για τους μαθητές»

ΣΜ 4: «Θα ήθελα να είναι το μάθημα πιο διαδραστικό και να δίνεται η ευκαιρία στον μαθητή να προσπαθεί, με την βοήθεια του καθηγητή, να αναλύσει συντακτικά το κείμενο, να κάνει ασκήσεις κτλ και όχι να δέχεται παθητικά τις γνώσεις».

Παράλληλα, 5 μαθητές δήλωσαν ότι θα ήθελαν να αλλάξει το εγχειρίδιο, είτε αλλάζοντας το περιεχόμενα, είτε να γίνει διαφορετική επιλογή κειμένων, είτε να αλλάξει η δομή του κάνοντάς το πιο «κατανοητό» σύμφωνα με εκείνους/ες. Ακόμη, 7 μαθητές εστίασαν στην σύνδεση μεταξύ αρχαίας και νέας ελληνικής γλώσσας, τονίζοντας ότι η διδασκαλία του μαθήματος δεν εστιάζει στο να γίνει σωστά αυτή η σύνδεση, θεωρώντας

ότι καλούνται να λύνουν ασκήσεις οι οποίες δεν έχουν καμία πρακτική σύνδεση με την καθημερινή τους ζωή. Τέλος, δυο από τους 27 μαθητές πρότειναν ότι θα βοηθούσε αν προστίθενταν περισσότερες διδακτικές ώρες.

Στο ερώτημα «Ποια δυσκολία αντιμετωπίζεις περισσότερο κατά τη διάρκεια του μαθήματος;» 5 μαθητές απάντησαν ότι τους δυσκολεύει περισσότερο η γραμματική και η κατανόησή της, 4 μαθητές απάντησαν το συντακτικό, 6 μαθητές υπέδειξαν τη μετάφραση ως σημείο δυσκολίας και 7 έδωσαν απαντήσεις που αφορούν είτε ελλείψεις από τη μεριά του διδακτικού προσωπικού, είτε από τον τρόπο διδασκαλίας είτε προς την πολυπλοκότητα του μαθήματος καθαυτού.

Ενδιαφέρουσες ήταν οι απαντήσεις των μαθητών στην ερώτηση «Πιστεύεις ότι η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών θα έπρεπε να επικεντρωθεί περισσότερο σε πρακτικές δεξιότητες (π.χ. δημιουργία λέξεων, ετυμολογία) ή στη θεωρητική ανάλυση των κειμένων; Εξήγησε την απάντησή σου.», όπου η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών εξέφρασε σε ελεύθερο λόγο σχεδόν ομόφωνα ότι πράγματι το μάθημα θα πρέπει να επικεντρώνεται σε πρακτικές δεξιότητες για να γίνει πιο «ενδιαφέρον», ένα χαρακτηρισμό που συμπεριέλαβαν 6 στους 27 μαθητές, και 6 στους 27 συμπεριέλαβαν στην απάντησή τους τον όρο «κατανόηση», δηλώνοντας πως οι πρακτικές αυτές δεξιότητες θα τους βοηθήσουν να κατανοήσουν τόσο το νόημα του ίδιου το μαθήματος όσο και τα όσα προσπαθεί να τους διδάξει.

ΣΜ 1: *«Θεωρώ πως ναι, γιατί με το να μελετάμε κείμενα μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα και την νέα ελληνική γλώσσα και επίσης είναι πολύ πιο ενδιαφέρον από τις άλλες ενότητες»*

ΣΜ 2: *«Στις πρακτικές δεξιότητες γιατί έτσι οι μαθητές μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα το μάθημα. Το μάθημα γίνεται πιο ενδιαφέρον και έτσι αυξάνεται και το ενδιαφέρον των μαθητών. Με την θεωρητική ανάλυση οι μαθητές συνήθως δεν συμμετέχουν και το θεωρούν βαρετό»*

ΣΜ 3: *«Πιστεύω ότι θα έπρεπε να επικεντρωθεί περισσότερο στις πρακτικές δεξιότητες διότι έτσι θα κατανοήσουν οι μαθητές καλύτερα αυτά που διαβάζουν»*

Στην ερώτηση «Υπάρχει κάποιο θέμα ή ενότητα του μαθήματος που θεωρείς πιο ενδιαφέρον ή σημαντικό; Γιατί;» οι απαντήσεις ήταν ποικίλες. Προσπαθώντας να κάνουμε μια μικρή ανακατηγοριοποίηση, θα λέγαμε ότι 2 μόνο μαθητές υπέδειξαν τη γραμματική ως σημαντικότερη, 3 το λεξιλόγιο, 2 την ετυμολογία, 1 τη μετάφραση και 8 στους 27 εξέφρασαν ανοιχτά ότι αυτό που βρίσκουν περισσότερο ενδιαφέρον είναι το θέμα που πραγματεύεται η ενότητα και το ηθικό της δίδαγμα ή το περιεχόμενο, γιατί αυτό είναι ένα πρακτικό μάθημα που λαμβάνουν και μπορούν να φανταστούν την εφαρμογή του στην κοινωνική τους ζωή. Οι υπόλοιποι μαθητές δεν έκαναν κάποιο συγκεκριμένο σχόλιο.

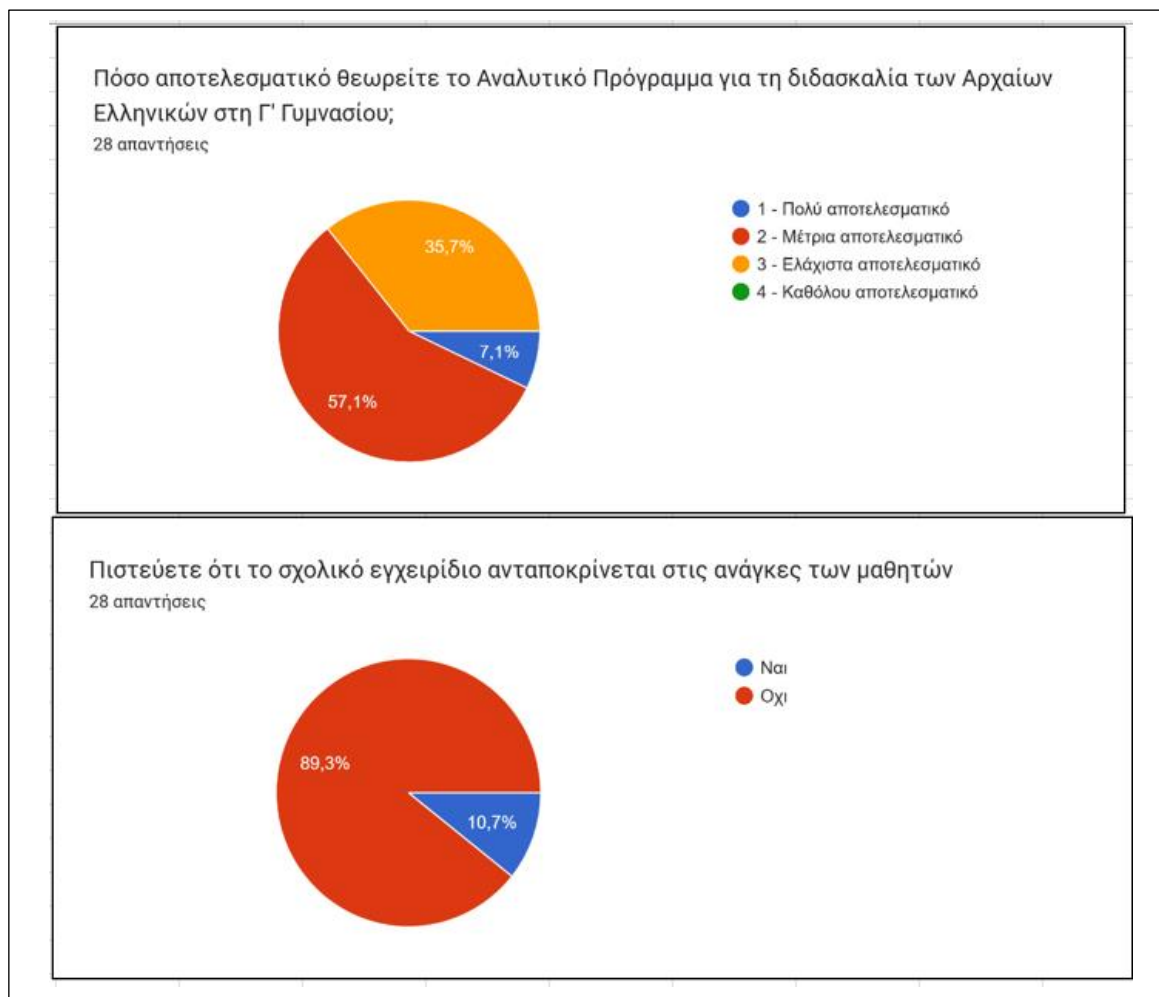
Τέλος, στο ερώτημα «Πώς θα αξιολογούσες τη συνολική σου εμπειρία από τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών μέχρι τώρα;» οι απόψεις δίστανται, καθώς 13 μαθητές χαρακτήρισαν την εμπειρία ως «βαρετή», «κακή», «μέτρια» και γενικότερα αρνητική, ενώ οι υπόλοιποι 14 τη χαρακτήρισαν θετικά προσθέτοντας και κάποια σχόλια σχετικά με τον ρόλο του εκπαιδευτικού, ο οποίος σε πολλές περιπτώσεις λειτούργησε ως παράγοντας βοήθειας και καλύτερης κατανόησης από τη μεριά των μαθητών.

6.2. Αντιλήψεις καθηγητών/-τριών για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στην Γ' Γυμνασίου

Περνώντας στην ανάλυση των αποτελεσμάτων στην έρευνα των εκπαιδευτικών, παρατηρείται μια πολύ διαφορετική εικόνα. Στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει μεγάλη απόκλιση στις απαντήσεις και παρατηρείται επίσης μια σημαντική ομοφωνία ή αλλιώς σύγκλιση απόψεων. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο έχει δομηθεί με τον ίδιο τρόπο, όπως και το προαναφερθέν που διανεμήθηκε σε μαθητές, περιλαμβάνει δηλαδή 5 ερωτήσεις κλειστού τύπου και 5 ελεύθερης απάντησης.

Αρχικά, στην ερώτηση «Πόσο αποτελεσματικό θεωρείτε το Αναλυτικό Πρόγραμμα για τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' Γυμνασίου;» το 51,7% (15) απάντησε ότι το θεωρεί «μέτρια αποτελεσματικό», το 35,7% (10) «ελάχιστα αποτελεσματικό» ενώ μόνο το 7,1% (2) το βρίσκει «πολύ αποτελεσματικό». Στην ερώτηση «Πιστεύετε ότι το σχολικό εγχειρίδιο ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών;», η συντριπτική πλειοψηφία

– 25 άτομα – (89,3%) απάντησε ομόφωνα «Όχι», ενώ ένα 10,7% (3) θεωρεί ότι είναι αποτελεσματικό.



Στο ερώτημα «Πόσο συχνά αναγκάζεστε να χρησιμοποιείτε συμπληρωματικό υλικό για να καλύψετε κενά στην ύλη;» το 46,4% (13) απάντησε «καθημερινά» και ένα άλλο 46,4% απάντησε «μερικές φορές την εβδομάδα», ενώ ένα 7,1% (2) απάντησε «μερικές φορές το μήνα». Στο ερώτημα αυτό δεν υπήρχε κανένας/καμία εκπαιδευτικός που να απάντησε «ποτέ», δηλαδή ότι δεν υπάρχει περίπτωση να μη χρησιμοποιεί επιπλέον υλικό για να καλύψει τα κενά στην ύλη. Τέλος, στο ερώτημα «Πιστεύετε ότι οι μαθητές σας βρίσκουν το μάθημα ενδιαφέρον;», οι εκπαιδευτικοί απάντησαν ομόφωνα «Όχι» σε ποσοστό 82,1% (23).

Προχωρώντας στη μελέτη των ελεύθερων απαντήσεων, βρίσκουμε και σε αυτή την περίπτωση κάποια πολύ ενδιαφέροντα αποτελέσματα. Αρχικά, στην ερώτηση «Ποιες είναι οι μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζετε στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' Γυμνασίου;», οι 12 από τους 28 χρησιμοποίησαν τον όρο «ενδιαφέρον», δηλώνοντας

ότι η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζουν είναι το να προκαλέσουν/διατηρήσουν το ενδιαφέρον των μαθητών για το μάθημα και φυσικά να τους κινητοποιήσουν παραθέτοντας επιχειρήματα σχετικά με τη χρησιμότητά του. Οι υπόλοιποι 16, εξέφρασαν ότι οι δυσκολίες τους έγκεινται είτε στο κακής ποιότητας εγχειρίδιο, είτε στην κάλυψη κενών προηγούμενων ετών, είτε στη διδακτέα ύλη.

Στο ερώτημα «Θεωρείτε ότι οι στόχοι του Αναλυτικού Προγράμματος ευθυγραμμίζονται με τις ανάγκες των μαθητών;», μόνο ένας απάντησε «ναι», ένας «σε μέτριο βαθμό» και οι υπόλοιποι 26 απάντησαν και πάλι ομόφωνα «όχι», αιτιολογώντας το με την επεξήγηση ότι το ΑΠ εστιάζει κυρίως στην στείρα εκμάθηση γραμματικοσυντακτικών φαινομένων, τα οποία δεν συμβαδίζουν με τις ανάγκες των σύγχρονων μαθητών, επίσης διότι δεν καταφέρνει να συνδέσει την αρχαιότητα με την σύγχρονη Ελλάδα και τέλος επειδή το θεωρούν αναχρονιστικό.

Συμμετέχων/ουσα Εκπαιδευτικός (ΣΕ) 1: «Όχι, γιατί οι στόχοι εστιάζουν κυρίως στην εκμάθηση γραμματικοσυντακτικών φαινομένων και όχι στη γνωριμία με νοήματα και συμπεριφορές προς μίμηση ή προς αποφυγήν που μπορούν να διαμορφώσουν προσωπικότητες με κρίση και άποψη.»

ΣΕ 2: «Όχι διότι απευθύνονται σε μαθητές προ 15ετίας χωρίς τη σύγχρονη τεχνολογική σάρωση και άλωση. Λόγω εξίσωσης προς τα κάτω, πλέον μαθητές του γυμνασίου φοιτούν σε επίπεδο που δεν ανταποκρίνεται στην αναπτυξιακή τους κατάσταση (είναι υποδεέστεροι γνωστικά και νευροαναπτυξιακά για να το διαχειριστούν)»

ΣΕ 3: «Αμφιβάλλω. Συνήθως το επίπεδο των μαθητών δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες του μαθήματος αυτής της τάξης, χάνεται το ενδιαφέρον των μαθητών, δεν ολοκληρώνεται σωστά η ύλη του μαθήματος.»

ΣΕ 4: «Όχι. Οι ανάγκες των μαθητών μεταβάλλονται συνέχεια αλλά το αναλυτικό πρόγραμμα δεν προσαρμόζεται ανάλογα ανά τα χρόνια»

ΣΕ 5: «Όχι, καθώς θεωρώ ότι αναφέρονται στο μαθησιακό επίπεδο παιδιών παλαιότερης εποχής»

Στο ερώτημα «Ποιες βελτιώσεις θα προτείνετε για το σχολικό εγχειρίδιο ή το Αναλυτικό Πρόγραμμα;» εκφράστηκαν απόψεις τελείως διαφορετικές, όσες και οι συμμετέχοντες. Περιληπτικά, αρκετοί εξέφρασαν την πρότασή τους ως προς την αλλαγή στην εστίαση, έτσι ώστε εκείνη να είναι περισσότερο μαθητοκεντρική και όχι επικεντρωμένη στην εκμάθηση στείων γνώσεων. Μια εναλλακτική πρόταση ήταν να δοθεί περισσότερη ευελιξία στον εκπαιδευτικό ως προς την οργάνωση της διδασκαλίας, χωρίς να υπάρχει συγκεκριμένο ασκησιολόγιο, αλλά να μπορεί ο διδάσκων να το προσαρμόζει στις ανάγκες των μαθητών του ανά χρονιά. Κοινός παρονομαστής – επομένως - σε όλα τα σχόλια αποτέλεσαν οι δραστηριότητες, καθώς πολλοί συμμετέχοντες εξέφρασαν την θέλησή τους να υπάρχουν είτε περισσότερες, είτε διαφορετικού τύπου ασκήσεις και φυσικά αναφέρθηκε σε σημαντικό βαθμό η ανάγκη για πρακτική σύνδεση της ύλης και των ασκήσεων με την καθημερινότητα και τη ζωή των μαθητών.

Τέλος, στο ερώτημα «Υπάρχουν συγκεκριμένες πρακτικές ή δραστηριότητες που έχετε εφαρμόσει και θεωρείτε ότι ενισχύουν την κατανόηση και το ενδιαφέρον των μαθητών για το μάθημα; Περιγράψτε τες.», οι απαντήσεις κινήθηκαν στα εξής πεδία:

Α. Ομαδοσυνεργατική μάθηση με εργαλεία όπως ο διάλογος, τα σταυρόλεξα, κόμικς, παιχνίδι ρόλων κ.α.

Β. Διαδραστικότητα με εργαλεία τις παιγνιώδεις δραστηριότητες για τη γραμματική και το συντακτικό

Γ. Χρήση ΤΠΕ όπως ταινίες, βίντεο, τεχνητή νοημοσύνη, και άλλο οπτικοακουστικό υλικό.

Δ. Παραδοσιακές προσεγγίσεις με παροχή περισσότερων ασκήσεων, συχνή επανάληψη και συμπλήρωση του υλικού με στοιχεία από εξωσχολικά βοηθήματα και

Ε. Κάνοντας διάλογο με τους μαθητές σχετικά με τα διδάγματα που μπορεί να προσφέρει το μάθημα και το περιεχόμενό του καθώς και την πιθανή σύνδεση της αρχαιότητας με την πραγματικότητα.

7. Ανάλυση των αποτελεσμάτων την έρευνας – Συμπεράσματα

Μετά την ολοκλήρωση της ανάλυσης των αποτελεσμάτων και τη διαμόρφωση μιας όσο γίνεται πληρέστερης εικόνας για τους παράγοντες που επηρεάζουν τη διατήρηση του ενδιαφέροντος των μαθητών στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών, είναι πλέον εφικτό να αναγνωρίσουμε τα βασικά στοιχεία που μπορούν να ενσωματωθούν στη διδασκαλία για τη βελτίωση της συνολικής μαθησιακής εμπειρίας. Η ανάλυση αυτή προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τις ανάγκες και τις προσδοκίες των μαθητών, αλλά και τις πρακτικές που μπορούν να συμβάλλουν στην επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων.

Στο σημείο αυτό, παρουσιάζονται τα κύρια συμπεράσματα που εξήχθησαν από τη μελέτη, τα οποία αποτυπώνουν με αρκετή σαφήνεια τις απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που διατυπώθηκαν σε προηγούμενη ενότητα. Τα ευρήματα αυτά όχι μόνο παρέχουν κατευθυντήριες γραμμές για τη βελτίωση του μαθήματος, αλλά και φωτίζουν τις περιοχές όπου απαιτείται περαιτέρω εστίαση και παρέμβαση από τους εκπαιδευτικούς, με στόχο την ενίσχυση του ενδιαφέροντος και της συμμετοχής των μαθητών. Με αυτόν τον τρόπο, καθίσταται δυνατή η διαμόρφωση μιας πιο εμπλουτισμένης, αποδοτικής και ελκυστικής μαθησιακής διαδικασίας.

1. Πώς αξιολογούν οι μαθητές το ενδιαφέρον και τη δυσκολία του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' Γυμνασίου;

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν οι μαθητές τόσο στις ερωτήσεις κλειστού τύπου όσο και στις ελεύθερες απαντήσεις τους, προκύπτει μια ενδιαφέρουσα εικόνα σχετικά με την αντίληψή τους για το μάθημα. Συγκεκριμένα, το 48,1% των μαθητών δήλωσε ότι θεωρεί το μάθημα «αρκετά ενδιαφέρον», ενώ το 18,5% το χαρακτήρισε ως «πολύ ενδιαφέρον». Από την άλλη πλευρά, ένα ποσοστό της τάξεως του 33,3% το βρίσκει «λίγο» ή «καθόλου ενδιαφέρον». Τα αποτελέσματα αυτά αποτελούν μια έκπληξη, καθώς οι εκπαιδευτικοί, με βάση τη στάση που παρατηρούν στη σχολική τάξη, είχαν την εντύπωση ότι οι περισσότεροι μαθητές θεωρούν το μάθημα βαρετό.

Η συγκεκριμένη παρανόηση επιβεβαιώνεται και από τις απαντήσεις των ίδιων των εκπαιδευτικών στο σχετικό ερώτημα. Σύμφωνα με αυτές, το 82,1% των εκπαιδευτικών πιστεύει ότι οι μαθητές τους δεν βρίσκουν το μάθημα ενδιαφέρον. Αυτή η απόκλιση ανάμεσα στις απόψεις των μαθητών και των εκπαιδευτικών υποδεικνύει την ανάγκη για

βαθύτερη κατανόηση της μαθητικής εμπειρίας μέσα στην τάξη και πιθανώς για αναθεώρηση των μεθόδων διδασκαλίας.

Αναφορικά με τη δυσκολία του μαθήματος, τα δεδομένα που συλλέχθηκαν ανέτρεψαν και πάλι τις προσδοκίες. Όταν οι μαθητές κλήθηκαν να εντοπίσουν τους παράγοντες που δυσκολεύουν την παρακολούθηση του μαθήματος, η πλειοψηφία υπέδειξε ως κύρια προβλήματα τις ελλείψεις από την πλευρά του εκπαιδευτικού προσωπικού και την πολυπλοκότητα με την οποία πραγματοποιείται η διδασκαλία. Παρότι αρκετοί μαθητές ανέφεραν επίσης τη γραμματική και τη μετάφραση ως στοιχεία που συμβάλλουν στη δυσκολία του μαθήματος, το κυριότερο ζήτημα φαίνεται να σχετίζεται με τον τρόπο που το μάθημα οργανώνεται και παρουσιάζεται.

Αυτά τα ευρήματα καταδεικνύουν την ανάγκη να εστιάσουν οι εκπαιδευτικοί στην απλοποίηση της διδασκαλίας και στην κάλυψη των πιθανών κενών που προκύπτουν, είτε λόγω εκπαιδευτικών ελλείψεων είτε λόγω ακατάλληλων μεθόδων διδασκαλίας. Ενδεχομένως, μια πιο δομημένη και προσβάσιμη προσέγγιση να μειώσει τις αντιληπτές δυσκολίες του μαθήματος και να αυξήσει περαιτέρω το ενδιαφέρον των μαθητών. Παράλληλα, το ΥΠΕΠΘ θα μπορούσε να κινηθεί προς αυτή την κατεύθυνση, είναι απαραίτητη η υλοποίηση επιμορφωτικών προγραμμάτων που θα εστιάζουν σε σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις, καθώς και στη χρήση καινοτόμων μεθόδων για την ενίσχυση του ενδιαφέροντος των μαθητών. Ταυτόχρονα, απαιτείται ο εμπλουτισμός του διαθέσιμου εκπαιδευτικού υλικού με νέα εγχειρίδια, τα οποία θα συνδέουν τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών με τη σύγχρονη γλωσσική πραγματικότητα, προσφέροντας παραδείγματα και δραστηριότητες που καθιστούν το μάθημα πιο προσιτό και ελκυστικό. Η δημιουργία δικτύων συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών, όπως κοινότητες μάθησης και ανταλλαγής καλών πρακτικών, μπορεί επίσης να συμβάλει στην επαγγελματική ανάπτυξη και στη βελτίωση της διδακτικής διαδικασίας. Συνολικά, η επένδυση στην επιμόρφωση και στην παροχή σύγχρονου και ευέλικτου εκπαιδευτικού υλικού αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αναβάθμιση της διδασκαλίας

2. Ποιοι παράγοντες συμβάλλουν στις αντιλήψεις των μαθητών σχετικά με τη χρησιμότητα του μαθήματος;

Οι απόψεις των μαθητών σχετικά με το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και προκαλούν έκπληξη. Συγκεκριμένα, το 63% των μαθητών πιστεύει ότι το μάθημα αυτό μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην καλύτερη κατανόηση της Νέας Ελληνικής γλώσσας. Από αυτούς, το 37% θεωρεί ότι ο βασικός τρόπος για την επίτευξη αυτής της σύνδεσης είναι οι λεξιλογικές και ετυμολογικές ασκήσεις. Επιπλέον, το 25,9% επισημαίνει τη σημασία της συζήτησης γύρω από την ιστορική αξία και σημασία των κειμένων, ενώ μόλις το 18,5% αναφέρει τη μετάφραση και τη συντακτική ανάλυση ως σημαντικά εργαλεία.

Τα δεδομένα αυτά οδηγούν σε ένα βασικό συμπέρασμα: η δομή του μαθήματος, όπως εφαρμόζεται σήμερα, φαίνεται να έχει προσανατολιστεί σε λιγότερο αποτελεσματική κατεύθυνση. Παρόλο που οι μαθητές αναγνωρίζουν τη χρησιμότητα του μαθήματος και ευθυγραμμίζονται με τη γενικότερη στοχοθεσία που έχει θέσει το Υπουργείο Παιδείας, η πρακτική εφαρμογή του μαθήματος, ειδικά στη Γ' Γυμνασίου, δίνει έμφαση κυρίως στη μετάφραση και τη συντακτική ανάλυση. Ωστόσο, οι μαθητές οι ίδιοι αξιολογούν αυτές τις μεθόδους ως τις λιγότερο αποτελεσματικές για τη σύνδεση με τη Νέα Ελληνική.

Προκύπτει, επομένως, ότι για την καλύτερη επίτευξη του στόχου του μαθήματος, οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να δώσουν μεγαλύτερη έμφαση στην ετυμολογία και στα ερμηνευτικά σχόλια των κειμένων. Επιπρόσθετα, 6 από τους 27 μαθητές ανέφεραν ότι υπάρχει ευρύτερη απαίτηση για μια πιο πρακτική προσέγγιση στο μάθημα, η οποία θα το καθιστούσε πιο ενδιαφέρον και πιο σχετικό με τις ανάγκες τους. Αυτή η σύγκλιση απόψεων υποδεικνύει ότι οι μαθητές επιθυμούν ένα μάθημα που να συνδυάζει θεωρητική γνώση με πρακτικές δεξιότητες, ώστε να αναδεικνύεται η χρησιμότητά του και να ενισχύεται το ενδιαφέρον τους.

3. Σε ποιο βαθμό θεωρούν οι εκπαιδευτικοί ότι το Αναλυτικό Πρόγραμμα και τα σχολικά εγχειρίδια ανταποκρίνονται στις ανάγκες των μαθητών;

Όπως ήταν αναμενόμενο, το 51,7% των εκπαιδευτικών θεωρεί το ΑΠΣ μέτρια αποτελεσματικό, το 35,7% «ελάχιστα αποτελεσματικό» ενώ μόνο το 7,1% το βρίσκει «πολύ αποτελεσματικό» καθώς σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν εκείνοι, οι μαθητές δεν έχουν κανένα ενδιαφέρον για το μάθημα και παράλληλα οι εκπαιδευτικοί πρέπει κατά

46,4% να αναζητούν και να ετοιμάζουν συμπληρωματικό υλικό σε καθημερινή ή εβδομαδιαία βάση για να καλύψουν τα κενά τόσο του Αναλυτικού Προγράμματος όσο και της διδακτέας ύλης. Το αποτέλεσμα αυτού του ερευνητικού ερωτήματος έρχεται να συμπληρώσει την πεποίθηση που εκφράστηκε και σε προηγούμενες ενότητες, ότι τόσο το Αναλυτικό Πρόγραμμα όσο και η ύλη πρέπει να δίνουν την ευελιξία και την ελευθερία στον εκπαιδευτικό να προσαρμόσει την εκπαιδευτική διαδικασία στις ανάγκες των μαθητών του την εκάστοτε σχολική χρονιά.

4. Ποιες είναι οι κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά τη διδασκαλία του μαθήματος;

Ο παράγοντας του ενδιαφέροντος αναδεικνύεται και πάλι ως κεντρικό ζήτημα στην απάντηση στο συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα. Συγκεκριμένα, 12 από τους 28 εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα ανέφεραν ότι η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζουν είναι να καταφέρουν να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των μαθητών τους, να το διατηρήσουν ζωντανό και, επιπλέον, να τους κινητοποιήσουν παραθέτοντας πειστικά επιχειρήματα σχετικά με τη χρησιμότητα όσων διδάσκονται. Αυτή η δυσκολία αποτελεί έναν από τους κύριους προβληματισμούς που επηρεάζουν την εκπαιδευτική διαδικασία.

Από την άλλη πλευρά, οι υπόλοιποι 16 εκπαιδευτικοί εξέφρασαν διαφορετικούς προβληματισμούς. Ειδικότερα, τόνισαν ότι τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν σχετίζονται είτε με την κακή ποιότητα του διδακτικού εγχειριδίου, είτε με την ανάγκη κάλυψης μαθησιακών κενών από προηγούμενες σχολικές χρονιές, είτε με τις απαιτήσεις που προκύπτουν από την διδακτέα ύλη. Οι παράγοντες αυτοί, σύμφωνα με τους ίδιους, επηρεάζουν αρνητικά τη δυνατότητά τους να ανταποκριθούν πλήρως στις ανάγκες των μαθητών.

Τα ευρήματα αυτά έρχονται να συμπληρώσουν εκείνα που καταγράφηκαν στο προηγούμενο ερευνητικό ερώτημα, επιβεβαιώνοντας ότι οι εκπαιδευτικοί συχνά καλούνται να αναλάβουν οι ίδιοι την ευθύνη να καλύψουν διάφορα κενά. Αυτό περιλαμβάνει όχι μόνο την κάλυψη των μαθησιακών κενών και την ικανοποίηση των μαθησιακών αναγκών των μαθητών, αλλά και την ανάπτυξη στρατηγικών που θα κινητοποιήσουν τους μαθητές να συμμετέχουν ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η ευθύνη αυτή, όπως προκύπτει από την έρευνα, αποτελεί μια διαρκή πρόκληση που οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να αντιμετωπίσουν με τα μέσα που διαθέτουν.

5. Ποιες πρακτικές ή μεθοδολογίες διδασκαλίας θεωρούνται πιο αποτελεσματικές από τους εκπαιδευτικούς;

Οι απαντήσεις που δόθηκαν στο συγκεκριμένο ερώτημα μπορούν να αποτελέσουν αφετηρία για μια εκτενή και ουσιαστική συζήτηση γύρω από τη διδασκαλία και τις μεθόδους που εφαρμόζονται στα σχολεία. Ορισμένες από τις μεθόδους που ανέφεραν οι εκπαιδευτικοί, όπως η ομαδοσυνεργατική μάθηση και η χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ), έχουν ήδη αρχίσει να εφαρμόζονται, αν και δειλά, και κυρίως με τη στήριξη των σχολικών διευθύνσεων. Ωστόσο, η εφαρμογή αυτών των μεθόδων είναι συχνά περιορισμένη, καθώς εξαρτάται άμεσα από την υλικοτεχνική υποδομή του σχολείου, αλλά και από την ευρύτερη δυναμική του.

Στα μικρότερα επαρχιακά σχολεία, όπου οι πόροι είναι περιορισμένοι και οι δυνατότητες εφαρμογής σύγχρονων μεθόδων περιορισμένες, τέτοιες πρακτικές συχνά παραγκωνίζονται. Σε αυτά τα σχολεία, οι καινοτόμες μέθοδοι, όπως η ομαδοσυνεργατική μάθηση ή η χρήση ΤΠΕ, θεωρούνται συχνά «ρηξικέλευθες» και δεν εφαρμόζονται με συνέπεια, είτε λόγω έλλειψης κατάλληλου εξοπλισμού είτε λόγω της απουσίας κατάλληλης κατάρτισης για την αξιοποίησή τους. Αυτή η πραγματικότητα δημιουργεί ένα χάσμα μεταξύ θεωρητικών προτάσεων και πρακτικής εφαρμογής.

Παράλληλα, οι εκπαιδευτικοί που δεν έχουν την απαραίτητη στήριξη για την εφαρμογή πιο «επεμβατικών» ή καινοτόμων μεθόδων συχνά καταφεύγουν σε εναλλακτικές λύσεις. Μια συνηθισμένη πρακτική είναι η υπερφόρτωση των μαθητών με επιπλέον υποστηρικτικό υλικό. Ωστόσο, οι μαθητές συχνά χαρακτηρίζουν αυτό το υλικό ως ανεπαρκές, δύσκολο ή ακόμα και περιττό, με αποτέλεσμα να το απορρίπτουν. Μια άλλη προσέγγιση που επιλέγεται από ορισμένους εκπαιδευτικούς είναι η εφαρμογή «υβριδικών» μεθόδων. Με αυτές προσπαθούν, αφενός, να μεταδώσουν τη γνώση με πιο ευχάριστο και προσαρμοσμένο στις ανάγκες των μαθητών τρόπο και, αφετέρου, να αξιοποιήσουν τις υλικοτεχνικές δυνατότητες του σχολείου στο μέγιστο δυνατό βαθμό.

Ωστόσο, η επιτυχία αυτών των προσπαθειών εξαρτάται απόλυτα από την πρόθεση, τη διάθεση και την κατάρτιση των ίδιων των εκπαιδευτικών. Χωρίς την απαραίτητη θέληση για αλλαγή, τον ενθουσιασμό για εφαρμογή νέων μεθόδων και την κατάλληλη εκπαίδευση, οι προσπάθειες για την υιοθέτηση καινοτόμων πρακτικών είναι καταδικασμένες να αποτύχουν. Σε αυτή την περίπτωση, το εκπαιδευτικό σύστημα κινδυνεύει να παραμείνει

εγκλωβισμένο σε έναν φαύλο κύκλο, όπου η έλλειψη προόδου διαιωνίζεται, επηρεάζοντας αρνητικά την εμπειρία μάθησης των μαθητών και την ποιότητα της εκπαίδευσης συνολικά.

6. Υπάρχουν αναντιστοιχίες μεταξύ του Αναλυτικού Προγράμματος, της διδακτέας ύλης και των σχολικών εγχειριδίων; Αν ναι, πώς αυτές επηρεάζουν τη διδασκαλία και τη μάθηση;

Όπως προέκυψε μέσα από τη βιβλιογραφική έρευνα, καθώς και τη μελέτη και ανάλυση του σχολικού εγχειριδίου, του αναλυτικού προγράμματος και της διδακτέας ύλης, είναι εμφανές ότι υπάρχουν σαφείς αναντιστοιχίες μεταξύ αυτών των στοιχείων. Αυτές οι ασυμφωνίες δημιουργούν προκλήσεις τόσο για τους εκπαιδευτικούς όσο και για τη μαθησιακή διαδικασία.

Η διδακτέα ύλη, συγκεκριμένα, είναι ένας παράγοντας που αλλάζει σχεδόν κάθε χρόνο. Θεωρητικά, σκοπός της είναι να εξασφαλίζει ότι οι μαθητές θα αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες που ορίζονται από το αναλυτικό πρόγραμμα, στο διαθέσιμο χρόνο κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Ωστόσο, οι συχνές αλλαγές της δημιουργούν αβεβαιότητα και δυσκολίες στον προγραμματισμό της διδασκαλίας.

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ), από την άλλη πλευρά, παραμένει αμετάβλητο για μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα. Αυτή η σταθερότητα δεν είναι απαραίτητα αρνητική, καθώς το ΑΠΣ είναι σχεδιασμένο να παρέχει έναν σαφή προσανατολισμό στους εκπαιδευτικούς, καθορίζοντας τις γενικές κατευθύνσεις και τους εκπαιδευτικούς στόχους. Ως εργαλείο, το ΑΠΣ μπορεί να αξιοποιηθεί από τους εκπαιδευτικούς για τη στρατηγική οργάνωση της διδασκαλίας, εξασφαλίζοντας μια συνεπή πορεία προς την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί.

Τέλος, το σχολικό εγχειρίδιο είναι ο πιο σταθερός παράγοντας από τους τρεις, καθώς συχνά παραμένει αμετάβλητο για δεκαετίες. Αυτή η σταθερότητα, αν και προσφέρει έναν γνωστό και προβλέψιμο οδηγό για τη διδασκαλία, περιορίζει τις δυνατότητες του εκπαιδευτικού να παρέμβει στο περιεχόμενό του. Ως αποτέλεσμα, ο εκπαιδευτικός πρέπει να βρει τρόπους να προσαρμόσει το εγχειρίδιο στις ανάγκες των μαθητών και τις απαιτήσεις της διδακτέας ύλης.

Σε αυτό το σημείο, αναδεικνύεται ο κρίσιμος ρόλος του εκπαιδευτικού στην έναρξη της σχολικής χρονιάς. Ο εκπαιδευτικός καλείται να αντιπαραβάλει το σχολικό εγχειρίδιο με τη διδακτέα ύλη και, έχοντας ως βάση τη στοχοθεσία του ΑΠΣ, να εντοπίσει τις

αναντιστοιχίες που υπάρχουν. Στη συνέχεια, πρέπει να γεφυρώσει αυτά τα κενά χρησιμοποιώντας όλα τα διαθέσιμα εργαλεία και πόρους. Αυτά περιλαμβάνουν το ίδιο το σχολικό εγχειρίδιο, επιπλέον υποστηρικτικό υλικό, τη χρήση Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ), καθώς και την εφαρμογή εναλλακτικών διδακτικών μεθόδων.

Αυτή η διαδικασία απαιτεί από τον εκπαιδευτικό να επιδείξει υψηλό βαθμό ετοιμότητας, δημιουργικότητας και προσαρμοστικότητας. Ο ρόλος αυτός είναι δύσκολος αλλά εξαιρετικά σημαντικός, καθώς η ικανότητα του εκπαιδευτικού να γεφυρώσει τις αναντιστοιχίες και να αξιοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους διαθέσιμους πόρους μπορεί να καθορίσει την ποιότητα της μαθησιακής εμπειρίας και την επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων.

7. Πώς μπορούν να βελτιωθούν το Αναλυτικό Πρόγραμμα, η διδακτέα ύλη και τα σχολικά εγχειρίδια για την καλύτερη υποστήριξη μαθητών και εκπαιδευτικών;

Αντικειμενικά, κανένα από τα τρία βασικά στοιχεία του εκπαιδευτικού συστήματος – το αναλυτικό πρόγραμμα, η διδακτέα ύλη και το σχολικό εγχειρίδιο – δεν μπορεί να αλλάξει εύκολα ή γρήγορα. Οι αλλαγές σε αυτά απαιτούν χρόνο, πόρους και σχεδιασμό σε βάθος. Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.) δεν διαθέτει αυτή τη στιγμή τους απαραίτητους πόρους για την τακτική ανανέωση και προσαρμογή των σχολικών βοηθημάτων σε μικρά και συχνά χρονικά διαστήματα. Αυτή η πραγματικότητα περιορίζει τη δυνατότητα ευελιξίας και προσαρμογής του εκπαιδευτικού υλικού στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των μαθητών.

Αυτό που θα μπορούσε να γίνει ως πρακτική λύση, είναι να δοθεί στους εκπαιδευτικούς περισσότερη ευελιξία και αυτονομία. Οι εκπαιδευτικοί, έχοντας βαθιά γνώση των μαθητών τους, είναι οι πλέον κατάλληλοι να προσαρμόσουν το μάθημα στις ανάγκες και τη δυναμική της κάθε τάξης. Αν τους παρέχονταν περισσότερες ελευθερίες και υποστήριξη για την οργάνωση της διδακτικής διαδικασίας, θα μπορούσαν να προσφέρουν ένα πιο εξατομικευμένο και ενδιαφέρον μάθημα, ανταποκρινόμενο στις ανάγκες των μαθητών. Παράλληλα, το ΥΠ.Ε.Π.Θ. θα μπορούσε να επενδύσει περισσότερο στην ενθάρρυνση και την κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Μέσα από προγράμματα επαγγελματικής ανάπτυξης και επιμόρφωσης, οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να αποκτήσουν τα απαραίτητα εργαλεία και την αυτοπεποίθηση να αναλαμβάνουν περισσότερες πρωτοβουλίες στη διδασκαλία τους. Με αυτόν τον τρόπο, θα αισθάνονταν

λιγότερο περιορισμένοι από το σχολικό εγχειρίδιο και τη διδακτέα ύλη και περισσότερο ικανοί να επηρεάσουν θετικά την εκπαιδευτική διαδικασία και την ποιότητα του μαθήματος που προσφέρουν.

Είναι ζωτικής σημασίας οι μαθητές να αισθάνονται ότι είναι σημαντικοί και ότι η μοναδικότητά τους λαμβάνεται υπόψη. Το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να τους δείξει ότι οι ανάγκες και οι προσδοκίες τους γίνονται κατανοητές και ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν στόχο να τους διδάξουν ουσιαστικά, όχι απλώς να ολοκληρώσουν μια στείρα παρουσίαση του περιεχομένου του σχολικού εγχειριδίου. Μέσα από μια πιο ανθρώπινη και ευέλικτη προσέγγιση στη διδασκαλία, οι μαθητές θα μπορέσουν να νιώσουν ότι συμμετέχουν ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία και ότι το σχολείο δεν αποτελεί μόνο έναν χώρο εκπαίδευσης, αλλά και έναν χώρο κατανόησης, έμπνευσης και προσωπικής ανάπτυξης.

8. Διδακτικές προτάσεις

Στην παρούσα ενότητα, θα παρουσιαστούν συνοπτικά δύο διδακτικές προτάσεις, οι οποίες σχεδιάστηκαν με βάση τα ευρήματα της προαναφερθείσας έρευνας. Οι προτάσεις αυτές λαμβάνουν υπόψη τόσο τα σχόλια των μαθητών σχετικά με τις ελλείψεις που οι ίδιοι εντοπίζουν, όσο και τις προσωπικές τους απόψεις για το πώς το μάθημα θα μπορούσε να γίνει πιο κατανοητό και, κυρίως, πιο ενδιαφέρον για εκείνους. Οι διδακτικές αυτές προσεγγίσεις στοχεύουν στη βελτίωση της μαθησιακής διαδικασίας, ανταποκρινόμενες στις ανάγκες και τις προσδοκίες των μαθητών, όπως εκφράστηκαν μέσα από την έρευνα.

8.1 Διδακτική πρόταση 1 - Ενσωμάτωση Δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής

Η διδακτική πρόταση που παρουσιάζεται βασίζεται στη δημιουργική γραφή, μια παιδαγωγική μέθοδο που ενισχύει τη μαθησιακή εμπειρία μέσω της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών. Η ιδέα αυτή μπορεί να διαμορφωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να μην περιορίζεται στη μηχανική εκμάθηση του λεξιλογίου και των συντακτικών κανόνων, αλλά να ενθαρρύνει την πρακτική εφαρμογή των γνώσεων μέσω δημιουργικών δραστηριοτήτων. Ας αναλύσουμε τη λογική και τα οφέλη αυτής της πρότασης σε βάθος:

A. Περιγραφή της Μεθόδου

Η πρόταση ενσωματώνει δραστηριότητες που συνδέουν τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών με δημιουργικές δραστηριότητες, όπως η συγγραφή διαλόγων ή σύντομων ιστοριών. Αυτές οι δραστηριότητες εμπνέονται από το περιεχόμενο των αρχαίων κειμένων και ενσωματώνουν τις λέξεις και τις φράσεις που διδάσκονται στο πλαίσιο του μαθήματος. Οι μαθητές καλούνται να αξιοποιήσουν το λεξιλόγιο και τις συντακτικές δομές των Αρχαίων Ελληνικών, ενθαρρύνοντας τη σύνδεση με τη σύγχρονη γλώσσα. Για παράδειγμα, οι μαθητές, με βάση ένα συγκεκριμένο αρχαίο κείμενο, όπως η ενότητα "Τα πλεονεκτήματα της ειρήνης", μπορούν να γράψουν έναν διάλογο στη Νέα Ελληνική, ενσωματώνοντας λέξεις και εκφράσεις που έχουν αρχαιοελληνική ρίζα. Οι δύο φανταστικοί χαρακτήρες που δημιουργούν μπορούν να σχολιάζουν το περιεχόμενο του αρχαίου κειμένου, μεταφέροντας τις ιδέες του σε σύγχρονα πλαίσια.

B. Στόχοι και Εκπαιδευτικά Οφέλη

Η συγκεκριμένη μέθοδος εξυπηρετεί πολλαπλούς διδακτικούς στόχους, οι οποίοι ξεφεύγουν από την παραδοσιακή προσέγγιση της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών:

1. **Ενίσχυση λεξιλογίου και συντακτικής κατανόησης** - Μέσα από τις δραστηριότητες, οι μαθητές έρχονται σε επαφή με λέξεις και εκφράσεις αρχαιοελληνικής προέλευσης, κατανοούν τη δομή τους και μαθαίνουν πώς να τις χρησιμοποιούν σε νέα συμφραζόμενα. Αυτή η διαδικασία όχι μόνο ενισχύει το λεξιλόγιο αλλά βοηθά και στην εμπέδωση συντακτικών κανόνων μέσα από πρακτική εφαρμογή.
2. **Δημιουργία γέφυρας μεταξύ Αρχαίας και Νέας Ελληνικής** - Οι μαθητές αντιλαμβάνονται πώς η αρχαία γλώσσα έχει επηρεάσει τη σύγχρονη ελληνική, ανακαλύπτοντας κοινά σημεία και συνεχείς γλωσσικές σχέσεις. Αυτή η κατανόηση τους βοηθά να προσεγγίσουν τα Αρχαία Ελληνικά όχι ως μια «νεκρή γλώσσα» αλλά ως ζωντανό στοιχείο της πολιτισμικής τους ταυτότητας.
3. **Καλλιέργεια δημιουργικής σκέψης** - Η ανάθεση δραστηριοτήτων όπως η συγγραφή διαλόγων ενθαρρύνει τους μαθητές να φανταστούν, να συνθέσουν και να δημιουργήσουν, αναπτύσσοντας τη δημιουργική τους σκέψη. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, η διδασκαλία γίνεται πιο ελκυστική και βιωματική.

Γ. Οργάνωση της Δραστηριότητας

Η δραστηριότητα μπορεί να οργανωθεί ως εξής:

- **Αρχική Ανάλυση Κειμένου:** Οι μαθητές μελετούν το αρχαίο κείμενο, αναγνωρίζοντας λέξεις και φράσεις που έχουν ιδιαίτερη σημασία ή συντακτικό ενδιαφέρον.
- **Ομαδική Συζήτηση:** Σε ομάδες, οι μαθητές συζητούν το περιεχόμενο του κειμένου και ανταλλάσσουν ιδέες για το πώς μπορούν να ενσωματώσουν τις λέξεις σε έναν νεοελληνικό διάλογο.
- **Δημιουργία Διαλόγων ή Ιστοριών:** Κάθε ομάδα συνθέτει τον δικό της διάλογο ή μια σύντομη ιστορία, χρησιμοποιώντας το αρχαίο λεξιλόγιο.
- **Παρουσίαση και Ανάλυση:** Οι μαθητές παρουσιάζουν τα κείμενά τους στην τάξη, ενώ γίνεται συζήτηση για την ορθότητα της χρήσης των λέξεων και τις ιδέες που ανέπτυξαν.

Δ. Σύνδεση με το Αναλυτικό Πρόγραμμα

Αυτή η μέθοδος είναι απόλυτα συμβατή με τους στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών, καθώς ενισχύει τη γλωσσική καλλιέργεια, αναπτύσσει την κριτική σκέψη και διευκολύνει τη σύνδεση των Αρχαίων Ελληνικών με την καθημερινότητα των μαθητών.

Με αυτό τον τρόπο, η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών δεν περιορίζεται στην απομνημόνευση και την αναπαραγωγή, αλλά αποκτά έναν βιωματικό και δημιουργικό χαρακτήρα που προσελκύει το ενδιαφέρον των μαθητών και ενισχύει την εκπαιδευτική τους εμπειρία.

8.2 Διδακτική πρόταση 2 - Διδασκαλία Μέσω Εννοιολογικών Χαρτών

Η χρήση εννοιολογικών χαρτών στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών αποτελεί μια αποτελεσματική παιδαγωγική προσέγγιση, που συνδυάζει την οπτική αναπαράσταση της γνώσης με τη δομημένη οργάνωση πληροφοριών. Οι εννοιολογικοί χάρτες βοηθούν τους μαθητές να κατανοήσουν, να αναλύσουν και να συνδέσουν έννοιες και πληροφορίες με σαφή και συστηματικό τρόπο. Παρακάτω γίνεται μια εκτενέστερη ανάλυση της πρότασης και των εκπαιδευτικών της ωφελειών:

A. Περιγραφή της Μεθόδου

Οι εννοιολογικοί χάρτες βασίζονται στη χρήση λέξεων-κλειδιών, γραμμών και συνδέσμων που αποτυπώνουν σχέσεις μεταξύ εννοιών. Αυτή η μέθοδος παρουσιάζει τη γνώση με τρόπο οπτικό και οργανωμένο, βοηθώντας τους μαθητές να συνθέσουν τη συνολική εικόνα ενός θέματος ή κειμένου.

Στο πλαίσιο των Αρχαίων Ελληνικών, οι μαθητές μπορούν να δημιουργούν εννοιολογικούς χάρτες που αποτυπώνουν:

- Τη δομή της γραμματικής (π.χ., κλίσεις ρημάτων, κατηγορίες ουσιαστικών).
- Τη λειτουργία του συντακτικού (π.χ., σχέση υποκείμενου-ρήματος-αντικειμένου).
- Τις θεματικές έννοιες των κειμένων, όπως αυτές αναδύονται από την ανάλυση.

Αυτή η διαδικασία δεν περιορίζεται στη μηχανική απομνημόνευση, αλλά διευκολύνει τη σύνθεση πληροφοριών και τη βαθύτερη κατανόηση του διδακτικού υλικού.

B. Παράδειγμα Δραστηριότητας

Η δραστηριότητα περιλαμβάνει την ανάλυση ενός κειμένου, όπως η 4η ενότητα με τίτλο «Τα πλεονεκτήματα της ειρήνης», και την κατασκευή ενός εννοιολογικού χάρτη που περιλαμβάνει:

- **Βασικές έννοιες του κειμένου:** Οι μαθητές εντοπίζουν τις κύριες ιδέες, όπως «ομόνοια», «ειρήνη» και «ασφάλεια», και τις καταγράφουν στον χάρτη.

- **Λεξιλογικές και ετυμολογικές σχέσεις:** Αναγνωρίζουν λέξεις που συνδέονται με έννοιες όπως «πόλη» και «ελευθερία», εντοπίζοντας ετυμολογικές ή σημασιολογικές συνδέσεις.
- **Σχέσεις ανάμεσα στις ιδέες και τα επιχειρήματα:** Καταγράφουν πώς οι ιδέες του κειμένου (π.χ., τα οφέλη της ειρήνης) συνδέονται μεταξύ τους ή υποστηρίζονται από τα επιχειρήματα.

Γ. Εκπαιδευτικά Οφέλη

Η εφαρμογή εννοιολογικών χαρτών στο μάθημα προσφέρει πολλαπλά οφέλη για τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς:

- **Οπτική Αναπαράσταση:** Οι χάρτες βοηθούν τους μαθητές να βλέπουν τη «μεγάλη εικόνα», καθιστώντας πιο εύκολη την κατανόηση περίπλοκων πληροφοριών.
- **Ενίσχυση Κριτικής Σκέψης:** Μέσα από τη δημιουργία συνδέσεων ανάμεσα στις έννοιες, οι μαθητές αναπτύσσουν την ικανότητα σύγκρισης, ομαδοποίησης και αξιολόγησης πληροφοριών.
- **Οργάνωση Πληροφορίας:** Η δομημένη παρουσίαση της γνώσης διευκολύνει την απομνημόνευση και τη συστηματική επανάληψη.
- **Κίνητρο για Μάθηση:** Η δημιουργία εννοιολογικών χαρτών καθιστά τη διδασκαλία πιο ενεργητική και ελκυστική, εμπλέκοντας τους μαθητές στη διαδικασία μάθησης.
- **Διευκόλυνση της Διδασκαλίας:** Για τον εκπαιδευτικό, οι εννοιολογικοί χάρτες λειτουργούν ως εργαλείο που διευκολύνει την παρουσίαση του υλικού και προσφέρει έναν εναλλακτικό τρόπο αξιολόγησης της κατανόησης των μαθητών.

Δ. Στρατηγικές Εφαρμογής για την αποτελεσματική εφαρμογή αυτής της μεθόδου:

- **Ομαδική Δραστηριότητα:** Οι μαθητές μπορούν να δουλέψουν σε ομάδες, μοιράζοντας ρόλους, ώστε να ενισχυθεί η συνεργασία και η ανταλλαγή ιδεών.

- **Διαδραστικοί Πίνακες ή Εφαρμογές:** Η χρήση τεχνολογίας, όπως διαδραστικών πινάκων ή εφαρμογών για τη δημιουργία εννοιολογικών χαρτών, μπορεί να κάνει τη διαδικασία πιο ενδιαφέρουσα.
- **Ανατροφοδότηση:** Οι χάρτες που δημιουργούν οι μαθητές μπορούν να παρουσιαστούν και να συζητηθούν, δίνοντας τη δυνατότητα να γίνουν διορθώσεις και να ενισχυθεί η κατανόηση.

Συμπερασματικά, η χρήση εννοιολογικών χαρτών αποτελεί έναν καινοτόμο και πρακτικό τρόπο προσέγγισης των Αρχαίων Ελληνικών. Συνδέοντας τη θεωρία με την οπτική αναπαράσταση, διευκολύνει την κατανόηση, ενισχύει τη μνήμη και καθιστά τη μαθησιακή διαδικασία πιο δημιουργική και αποτελεσματική. Με αυτόν τον τρόπο, η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών γίνεται περισσότερο προσβάσιμη και ενδιαφέρουσα, ενώ παράλληλα διατηρεί την ακαδημαϊκή της αξία.

9. Συζήτηση

Η παρούσα εργασία δημιουργήθηκε με στόχο την λεπτομερή αναζήτηση θεμάτων και πεδίων που αφορούν τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δίνοντας έμφαση στην αξιοποίηση της ετυμολογίας και της μορφολογίας των λέξεων ως εργαλείων για τη γλωσσική ανάπτυξη και τη βελτίωση της μαθησιακής εμπειρίας. Στόχος της ήταν, μέσα από την ανάλυση της βιβλιογραφίας αλλά και την εκπόνηση επιστημονικής έρευνας, να αναζητηθούν οι παράγοντες και τα στοιχεία εκείνα που μπορούν να καταστήσουν το μάθημα πιο αποτελεσματικό και ενδιαφέρον προς τους μαθητές, πάντα σε συμφωνία και με σεβασμό προς τη στοχοθεσία του Υπουργείου Παιδείας.

Στην πρώτη ενότητα, παρουσιάστηκε η ιστορική εξέλιξη της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών, επισημαίνοντας τις αλλαγές που επήλθαν στις διδακτικές πρακτικές και τους στόχους ανάλογα με τις κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες. Αναδείχθηκε η σημασία των Αρχαίων Ελληνικών ως γλωσσικής κληρονομιάς και η σύνδεσή τους με τον ελληνικό πολιτισμό και την ιστορική συνέχεια.

Στη συνέχεια, η ανάλυση εστίασε στον ορισμό και τη διδακτική προσέγγιση της ετυμολογίας και της μορφολογίας. Η ετυμολογία αναδείχθηκε ως βασικό εργαλείο για την

κατανόηση της διαχρονικής πορείας της ελληνικής γλώσσας, καθώς και για την ενίσχυση του λεξιλογίου και της κριτικής σκέψης των μαθητών. Παράλληλα, η μορφολογία προσεγγίστηκε ως ένα μέσο που επιτρέπει την ανάλυση της δομής και της λειτουργίας των λέξεων, συμβάλλοντας στην καλλιέργεια γλωσσικής συνείδησης και δεξιοτήτων ανάλυσης.

Έπειτα, παρουσιάστηκαν επίσης οι αναντιστοιχίες που παρατηρούνται μεταξύ του Αναλυτικού Προγράμματος, της διδακτέας ύλης και του σχολικού εγχειριδίου, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για ευελιξία και προσαρμογή στις ανάγκες της τάξης. Μέσα από την έρευνα που διεξήχθη, καταγράφηκαν οι αντιλήψεις μαθητών και εκπαιδευτικών σχετικά με τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών, προσφέροντας πολύτιμες πληροφορίες για τα εμπόδια και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Οι διδακτικές προτάσεις που διατυπώθηκαν, όπως η χρήση δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής και η αξιοποίηση εννοιολογικών χαρτών, έθεσαν στο επίκεντρο την ενεργή συμμετοχή των μαθητών και τη σύνδεση της γλώσσας με την καθημερινότητά τους. Αυτές οι προσεγγίσεις αποσκοπούν στη δημιουργία μιας πιο ελκυστικής και αποτελεσματικής μαθησιακής διαδικασίας, η οποία προάγει τη βαθύτερη κατανόηση και τη σύνδεση με τη σύγχρονη ελληνική γλώσσα.

Από την ανάλυση της έρευνας που πραγματοποιήθηκε στην παρούσα εργασία, προέκυψαν σημαντικά συμπεράσματα σχετικά με τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η έρευνα επιβεβαίωσε ότι η ετυμολογία και η μορφολογία μπορούν να λειτουργήσουν ως βασικά εργαλεία για την καλλιέργεια της γλωσσικής σκέψης και τη βαθύτερη κατανόηση της γλώσσας από τους μαθητές. Μέσα από αυτές τις προσεγγίσεις, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να ανακαλύψουν τις ρίζες της γλώσσας, να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους και να συνδέσουν την αρχαία ελληνική με τη σύγχρονη ελληνική γλώσσα.

Ένα σημαντικό εύρημα ήταν οι ασυμφωνίες που παρατηρούνται ανάμεσα στο Αναλυτικό Πρόγραμμα, τη διδακτέα ύλη και το σχολικό εγχειρίδιο. Αυτές οι ασυμφωνίες δυσχεραίνουν τη δουλειά των εκπαιδευτικών, καθώς καλούνται να γεφυρώσουν τα κενά με δικές τους πρωτοβουλίες και μέσα. Η ευελιξία στη διδασκαλία, σε συνδυασμό με την προσαρμογή των μεθόδων στις ανάγκες της τάξης, αναδεικνύεται ως κρίσιμος παράγοντας για την επιτυχία της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών. Η ενσωμάτωση δημιουργικών προσεγγίσεων, όπως η χρήση δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής και εννοιολογικών χαρτών, προσφέρει νέες προοπτικές στη διδασκαλία. Αυτές οι μέθοδοι ενισχύουν τη συμμετοχή των μαθητών, κάνοντας το μάθημα πιο ελκυστικό και ενδιαφέρον. Παράλληλα,

διευκολύνουν τη σύνθεση και ανάλυση της πληροφορίας, βοηθώντας τους μαθητές να κατανοήσουν τη δομή και τη λειτουργία της γλώσσας.

Επιπλέον, η έρευνα υπογράμμισε την ανάγκη για ενίσχυση της υποστήριξης προς τους εκπαιδευτικούς. Αυτό περιλαμβάνει την παροχή κατάλληλης επιμόρφωσης και την ενθάρρυνση της δημιουργικότητάς τους, ώστε να προσαρμόζουν τις διδακτικές μεθόδους στις δυνατότητες και τις ανάγκες των μαθητών τους. Η ευελιξία αυτή θα μπορούσε να συμβάλει στη γεφύρωση των κενών μεταξύ θεωρίας και πράξης.

Συμπερασματικά, η μελέτη ανέδειξε τη σημασία της ετυμολογίας και της μορφολογίας ως κεντρικών στοιχείων στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών. Επίσης, υπογράμμισε την ανάγκη για εκπαιδευτική προσαρμοστικότητα και δημιουργικότητα, καθώς και τη σημασία της ενεργής συμμετοχής των μαθητών. Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών μπορεί να αποτελέσει ένα δυναμικό εργαλείο όχι μόνο για τη γλωσσική καλλιέργεια αλλά και για την πολιτισμική και προσωπική ανάπτυξη των μαθητών, ενισχύοντας τη σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν και το μέλλον.

Βιβλιογραφία

Αναγνωστόπουλος, Α. (2015). Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: σύγχρονες προκλήσεις και διδακτικές μέθοδοι. *Εκπαιδευτικά Ζητήματα*, 12(1), 45-62.

Βαρμάζης Ν.Δ. (1991). *Η Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία ως πρόβλημα της νεοελληνικής εκπαίδευσης. Από την Αναγέννηση ως την καθιέρωση της Δημοτικής (1976)*. Διδ. διατρ. στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου, 2024, από: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/1640?lang=el#page/2/mode/2up>

Γεωργακάκης, Π. (2020). *Γλωσσικές δομές και διδασκαλία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: έμφαση στη μορφολογία*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ). (2021). *Οδηγός Διδασκαλίας για τη Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*.

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2022α). Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στις Α΄, Β΄ & Γ΄ τάξεις Γυμνασίου. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2022γ). *Πρόγραμμα Σπουδών νεοελληνικής γλώσσας στις Α΄, Β΄ & Γ΄ τάξεις Γυμνασίου*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Μπαμπινιώτης, Γ. (2003, Φεβρουάριος 2). Ετυμολογία: η αλήθεια των λέξεων. *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε 25 Νοεμβρίου, 2024, από <https://www.babiniotis.gr/lexilogika/etimologika/88-58-2-2-2003>

Μπινιώρης, Σ. (2013). *Μεθοδολογία της έρευνας*. Σχολή Διοίκησης και οικονομίας, ΑΤΕΙ Αθήνας.

Μουσιάδης, Θ. (2005). *Ετυμολογία. Εισαγωγή στη μεσαιωνική και νεοελληνική ετυμολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Παπαδόπουλος, Δ. (2018). *Η αναδιαμόρφωση της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών: ερευνητικές καινοτομίες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Παπακωνσταντίνου, Δ. (2019). *Η Μορφολογία στη σύγχρονη διδασκαλία: προκλήσεις και λύσεις*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.

Παπαμανώλη, Ε. (2012). Η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και η αναπαραγωγή της εθνικής ταυτότητας: ο λόγος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου από το 1976 έως το 2012. Διπλωματική εργασία στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα. Ανακτήθηκε 24 Ιανουαρίου, 2025, από απο: <https://apothesis.eap.gr/archive/item/143974>

- Παπαμανώλη, Ε. (2019). *Η εξέλιξη της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Νέα Παιδεία.
- Ράλλη, Α. (2005). *Μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης
- Σουλακάκης, Κ. (2022). «Η θέση των Αρχαίων Ελληνικών στο σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα: Ιστορική αναδρομή και προοπτικές». *Περιοδικό Ελληνικής Γλώσσας και Παιδείας*, 28(3), 45-58.
- Τζεργιά, Ι. (2022). *Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών: Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους έως τον 21ο αιώνα*.
- Τριανταφυλλίδης Μ. (1941), *Νεοελληνική Γραμματική (της δημοτικής)*, ΟΕΣΒ, Αθήνα.
- Τσοπάνογλου, Α. (2010). *Μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας και εφαρμογές της στην αξιολόγηση της γλωσσικής κατάρτισης*. Θεσσαλονίκη: εκδόσεις Ζήτη
- Τσουκαλάς Κ. (1977). *Εξάρτηση και αναπαραγωγή. Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830-1922)*. Αθήνα: Θεμέλιο
- Χριστίδης, Α.-Φ. (2001). *Η νέα ελληνική γλώσσα και η ιστορία της*. Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ. Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου 2024 από https://www.greeklanguage.gr/greekLang/studies/guide/thema_d1/index.html
- Audring, Jenny, and Francesca Masini, 'Introduction: Theory and Theories in Morphology', in Jenny Audring, and Francesca Masini (eds), *The Oxford Handbook of Morphological Theory*, Oxford Handbooks (2018; online edn, Oxford Academic, 8 Jan. 2019), Ανακτήθηκε 10 Δεκεμβρίου 2024 από <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199668984.013.1>.
- Bussmann, H. 1996. *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*. Μτφρ. & επιμ. G. Trauth & K. Kazzazi. Λονδίνο & Νέα Υόρκη: Routledge.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. (Σ. Κυρανάκης, Μ. Μαυράκη, Χ. Μητσοπούλου, Π. Μπιθάρα & Μ. Φιλοπούλου, Μετάφρ.). Στο Μ. Κλαυδιανού (Επιμ.). Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο. (Το πρωτότυπο έργο δημοσιεύθηκε το 2000).

Ηλεκτρονικές πηγές

<http://ebooks.edu.gr/ebooks>
<https://iep.edu.gr/el/>
<https://www.babiniotis.gr/lexilogika/glossika-ekpaideutika-2/58-2-2-2003/>
<https://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>

[https://www.iep.edu.gr/el/?id=2913%3Aodigies-
didaskalias&view=article&utm_source=chatgpt.com](https://www.iep.edu.gr/el/?id=2913%3Aodigies-didaskalias&view=article&utm_source=chatgpt.com)
https://apothesis.eap.gr/archive/item/199545?utm_source=chatgpt.com
[https://www.greek-
language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/glossology/show.html?id=627](https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/glossology/show.html?id=627)
<https://el.wikipedia.org>
[https://eclass.uowm.gr/modules/document/file.php/NURED275/5.%20%CE%9C%CE%B
F%CF%81%CF%86%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1.pdf?ut
m_source=chatgpt.com](https://eclass.uowm.gr/modules/document/file.php/NURED275/5.%20%CE%9C%CE%B
F%CF%81%CF%86%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1.pdf?utm_source=chatgpt.com)

Παράρτημα: Ερωτηματολόγια

Ερωτηματολόγιο μαθητών - Απόψεις για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' Γυμνασίου

1. Πόσο ενδιαφέρον βρίσκεις το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ 1 - Πολύ ενδιαφέρον
☐ 2 - Αρκετά ενδιαφέρον
☐ 3 - Λίγο ενδιαφέρον
☐ 4 - Καθόλου ενδιαφέρον

2. Πιστεύεις ότι το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών σε βοηθά να κατανοήσεις
καλύτερα τη Νέα Ελληνική γλώσσα;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ 1 - Ναι, πολύ
☐ 2 - Ναι, αρκετά
☐ 3 - Λίγο
☐ 4 - Καθόλου

3. Ποια από τις παρακάτω δραστηριότητες βρίσκεις πιο χρήσιμη στο μάθημα των
Αρχαίων Ελληνικών;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ Μετάφραση αρχαίων κειμένων
☐ Συντακτική ανάλυση
☐ Λεξιλογικές και ετυμολογικές ασκήσεις
☐ Συζήτηση για την ιστορική σημασία των κειμένων

4. Σε ποιο βαθμό θεωρείς ότι το σχολικό βιβλίο καλύπτει τις ανάγκες σου για το
μάθημα;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ 1 - Πολύ καλά
☐ 2 - Αρκετά καλά
☐ 3 - Μέτρια
☐ 4 - Καθόλου καλά

5. Πιστεύεις ότι θα έπρεπε να υπάρχει περισσότερη έμφαση στα λεξιλογικά και ετυμολογικά θέματα;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ 1 - Ναι, πολύ
☐ 2 - Ναι, αρκετά
☐ 3 - Όχι ιδιαίτερα
☐ 4 - Καθόλου

6. Τι θα ήθελες να αλλάξει στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών ώστε να γίνει πιο ενδιαφέρον για σένα;

7. Ποια δυσκολία αντιμετωπίζεις περισσότερο κατά τη διάρκεια του μαθήματος;

8. Πιστεύεις ότι η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών θα έπρεπε να επικεντρωθεί περισσότερο σε πρακτικές δεξιότητες (π.χ. δημιουργία λέξεων, ετυμολογία) ή στη θεωρητική ανάλυση των κειμένων; Εξήγησε την απάντησή σου.

9. Υπάρχει κάποιο θέμα ή ενότητα του μαθήματος που θεωρείς πιο ενδιαφέρον ή σημαντικό; Γιατί;

10. Πώς θα αξιολογούσες τη συνολική σου εμπειρία από τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών μέχρι τώρα;

Ερωτηματολόγιο για εκπαιδευτικούς σχετικά με το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' Γυμνασίου

1. Πόσο αποτελεσματικό θεωρείτε το Αναλυτικό Πρόγραμμα για τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' Γυμνασίου;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ 1 - Πολύ αποτελεσματικό
☐ 2 - Μέτρια αποτελεσματικό
☐ 3 - Ελάχιστο αποτελεσματικό
☐ 4 - Καθόλου αποτελεσματικό

2. Πιστεύετε ότι το σχολικό εγχειρίδιο ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ Ναι
☐ Όχι

3. Πόσο συχνά αναγκάζεστε να χρησιμοποιείτε συμπληρωματικό υλικό για να καλύψετε κενά στην ύλη;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ 1 - Καθημερινά
☐ 2 - Μερικές φορές την εβδομάδα
☐ 3 - Μερικές φορές τον μήνα
☐ 4 - Ποτέ

4. Πιστεύετε ότι οι μαθητές σας βρίσκουν το μάθημα ενδιαφέρον;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ Ναι
☐ Όχι

5. Ποιες είναι οι μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζετε στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' Γυμνασίου; (Ελεύθερη Απάντηση)
6. Θεωρείτε ότι οι στόχοι του Αναλυτικού Προγράμματος ευθυγραμμίζονται με τις ανάγκες των μαθητών; (Εξηγήστε γιατί)
7. Ποιες βελτιώσεις θα προτεινάτε για το σχολικό εγχειρίδιο ή το Αναλυτικό Πρόγραμμα; (Ελεύθερη Απάντηση)
8. Υπάρχουν συγκεκριμένες πρακτικές ή δραστηριότητες που έχετε εφαρμόσει και θεωρείτε ότι ενισχύουν την κατανόηση και το ενδιαφέρον των μαθητών για το μάθημα; Περιγράψτε τες.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

